

1935 MÁJUS – JUNIUS

B'NAI B'RITH SZEMLÉ

T A R T A L O M

Fr. Vicepreşed. Dr. Iosif Fischer: Aniversarea restauraţiei. — Dr. Kertész Jenő exelnök tv.: A BB-program racionalizálása és a megvalósítás irányai. — Dr. Engelberg Dezső főtitkár tv.: A páholymunka reformja. — Dr. Weinberger Mózes tv., Cluj: Maimonides, a kodifikátor. — Bleier Adolf tv.: A berni nagy per. — *Zsidó világ*. IDEE: Alfred Kerr: Walter Rathenau. — Dr. Pogány A. tv.: Lord Reading. — A németországi zsidó Kulturbund egy éve. — Az Erdélyi Zsidó Diáksegélyző bulletinje. — Külföldi BB-élet.

INHALT:

Br. AG-Vizepr. Dr. Josef Fischer: Zum Jahrestag der Restauration. —
Br. Expr. Dr. Eugen Kertész: Die Rationalisierung des BB-Programmes
und die Richtungen der Realisierung. — Br. Prot. Sekr. Dr. Desider En-
gelberg: Die Reform der Logenarbeit. — Br. Dr. Moses Weinberger:
Maimonides, der Kodifikator. — Br. Adolf Bleier: Der berner Prozess. —
IDEE: Alfred Kerr: Walter Rathenau. — Br. Dr. A. Pogany: Lord Rea-
ding. — Ein Jahr Kulturbund deutscher Juden. — Das Bulletin der Sie-
benbürgisch-Jüdischen Studentenhilfe. — Aus anderen Distrikten.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Kézirat gyanánt

B'NAI B'RITH SZEMLE

AZ ERDÉLYI PÁHOLYOK MUNKAKÖZÖSSÉGÉNEK HAVI KÖZLÖNYE
MONATSBLAETTER DER TRANSYLV. ARBEITSGEMEINSCHAFT I. O. B. B. IX.

ANIVERSAREA RESTAURAȚIEI

Fr. Vicepreșed. Dr. IOSIF FISCHER

Șase Iunie — ziua eroilor, opt Iunie aniversarea restaurației, — ambele date decizive în viața țării noastre. Soarta a voit ca unul dintre cei mai mari eroi ai războiului întregitor de țară, care este Suveranul nostru Carol II., să descalece pe pământul românesc în ziua eroilor, ca după două zile să iee în mâinile sale frânile țării ahtiate după Domnitor.

Prin actul de restaurație a biruit dreptatea, iar poporul și-a văcut realizat visul.

Fericirea nespusă care umple inimele tuturor fiilor țării în aceste zile de sărbătoare, întărește legătura sufletească între Rege și popor, cari atât în bucurie, cât și în clipe de grea cumpănă vor rămâne pe veci uniți.

Regele Ferdinand, marele Înaintaș al Suveranului nostru, cu prilejul încoronării și-a mărturisit dorințele sufletului într-o proclamație, în care spune între altele:

„Vreau ca muncitorimea, credincioasă patriei, să-și aibe soarta tot mai prosperă într-o viață de armonie și de dreptate socială.“

„Vreau ca în hotarele României Mari, toți fii buni ai țării, fără deosebire de religie și de naționalitate, să se folosească de drepturi egale cu ale tuturor Românilor, ca să ajute cu toate puterile Statul, în care Cel-de-Sus a rânduit, să trăiască cu noi.“

Aceste cuvinte înțelepte, pline de iubire de neam și țară, au găsit un răsunset puternic și în sufletul nobil al iubitului nostru Rege Carol II., care suind pe Tronul Înaintașilor Lui, a mărturisit aceiaș profesune de credință. Si în adevăr! Regele Carol II., om al datoriei depline, suflet îngrijorat de soarta Țării, dela începutul Domniei Sale, înconjură cu aceiaș dragoste pe toți supușii Lui, împărtășându-i deopotrivă cu binecuvântarea unei Domnii înțelepte, călăuzite de idealurile curate ale dreptății.

Iată de ce toți locuitorii țării, fără deosebire de limbă și religie, își îndreaptă privirile cu tot devotamentul și cu toată încrederea spre Înaltul Tron, dela care așteaptă ocrotirea tuturor cetățenilor, indisolubil legați de soarta Țării.

Incredințați că Domnia Regelui Carol II., va deveni izvorul prosperării tuturor popoarelor conlocuitoare în Țară — cea mai

solidă cheazășie a consolidării și fericirii Patriei — rugăm pe Ato-
puternicul să-L ocrotească pe Suveranul nostru și să-i hărăzească
soarta, ca sub Domnia Lui să se întărească România-Mare, înfăp-
tuită cu atâtea jertfe.

A BB-PROGRAMM RACIONALIZÁLÁSA ÉS A MEGVALÓ- SÍTÁS IRÁNYAI

Irta. Dr. KERTÉSZ JENŐ exelnök tv., Cluj

Nehéz elhallgatni és még nehezebb kimondani, hogyan is állunk a B. B. programját, az étellel való kapcsolatát illetően. Már volt alkal-
mam épp az előző számban kifejezést adni erre vonatkozó meggyőződés-
semnek és azóta, távolabbi városokban élő tv-ekkel beszélvén, nem kis meg-
lepetésemre konstatáltam, hogy majdnem egyhangulag hiányolják az étet-
tel való kapcsolat túl laza voltát és a program túlságosan elméleti jel-
legét.

Tudomásul kell vennünk, hogy elméletek és formák egymagukban
nem képesek aktív és közmunkára vágyó tv-eket lekötöni. Tehát már sa-
ját, belső munkarendszerünk érdekében is sürgős megoldás után kell
néznünk.

Szervesen kapcsolódik be, párhuzamosan ezzel a felismeréssel, tár-
sadalmi szervezetlenségünk felismerése. Tv-ek és nem tv-ek nyugtalanul
kérdik, mely szervezet veszi kezébe a társadalom megszervezését? Miért
vártak vele másfél évtizeden át? Hogy nem alakult ki annyi társadalmi
szervezetből ennek felismerése? Van-e más integráló- és generalizáló-
képes alakulat rajtunk kívül? Vagy legalább akad-e egyetlenegy is ily
elhivatottsággal? Mert a politikai pártalakulatok le is tagadják ebbeli
jellegüket és választási masinériákká akarnak fejlődni, vagy sülyedni,
— már amilyen szempontból és aki nézi ezt a folyamatot.

Ez a kettős felismerés belülről és kívülről nem maradhat eredmény-
telen. Szociális és kulturális feladataink megoldásra várnak és a széles
néprétegek szüntelen vérvesztesége aligha folytatható katasztrófa nélkül.
Nem kell tehát sokat bajmólni azzal, hogy mik is a formái a felis-
merésnek, elég, hogy végre tudatára ébredtünk a helyzetünknek, kövesse
most már nyomon a felismerést a feladatok kialakítása, a megvalósító
tényezők megalkotása és az egész gépezetnek munkába állítása és tar-
tása.

Egyek vagyunk a felismerésben és ez egyet jelent azzal, hogy már
el is határoztuk, hogy meg is kezdjük saját erőnkből és erőnkkel a meg-
valósítást. Ha a felismerés tiszta és kételyen felüli, a többi már könny-
nyebben megy, bármily epokális és nehéz, évekre menő munka is szük-
séges a megvalósításhoz.

Hogy minden szociális és kulturális szükséglet kielégítésére gondol-
junk már első intrádára, nem lehet célunk sem, mert egy ily vállalkozás
a szükségletek nagy tömegénél fogva csak szaporítaná azon lelkes célki-
tűzések számát, melyek sorsa már születésük pillanatában meg volt pecsé-
telve. Ezért tervszerűséggel kell dolgoznunk.

Csináljunk tehát egy rövid számadást és vegyük az első sorba —
amely bizony egymagában is sok évet fog igénybe venni — a legégetőbb

Kérdéseket, a lelkiünkhöz legközelebb állókat, melyeknél minden napi késedelem a jövő nemzedéket sújtja. Mert a mi nemzedékünk várhat, ha az ifjúságról van szó és boldogan is várunk.

Vagyis egy véleményen vagyunk abban, hogy a sorrend kérdése nem vitás. Az ifjúság szociális és kulturális kérdése kerül a legelső vonalba. És inkább a szociális, mint a kulturális, mert előbbre való a kenyér, mint a vaj. Bármennyivel értékeesebb a vajás kenyér.

Az ifjúság szociális kérdését pedig létező és kívánatos rétegződésének irányításával kell megoldani, vagy legalább a megoldás előmozdításáért minél tevékenyebben ténylekedni.

Létezik pedig a napról-napra szorongatottabb helyzetbe kerülő és folyton kevesbbedő diákság és létezik a nagyipar és válság-üldözött, nagy részben aktuálitását veszítette iparos ifjúság. Nem létezik, hiányzik majdnem teljes egészében, a földmives osztály.

Már adva is a program:

A létezőket megvédeni, szelektálni, új utakat mutatni, nívós oktatásban részesíteni, az étellel szemben igényessé tenni, hogy energikusan vehessenek részt az élet versenyében és a nem létezőt megteremteni, lehetőleg mindenben a viszonyokhoz alkalmazkodón.

Igen, a diákoknak lakást, kosztot, könyvet, műszert, tandíjat, specializálást. Hogy a napról-napra kevesebbek aztán igazán a legkitünőbbek legyenek. A mennyiséget próbáljuk a minőséggel pótolni.

A teoretikusok és gyakorlati emberek által már eléggé kidolgozott tervek szerint irányítsuk az iparos ifjúságot megfelelő pályákra, részesítsük kellő oktatásban, mert elsőrangú iparosok, még kisiparosok is, mindig megtalálják helyüket a mai termelési rendben.

És indítsuk meg a gyümölcs-, virágkertészeti és intenzív kisfarmer-kiképző folyamatot, hogy legyen nekünk is az áldott anyafölddel összeforrott osztályunk, legyen a mi népünknek is paraszti osztálya. Művelt, igényes és igényeket kielégítő, modern paraszti osztályunk.

Első vonalba tettük a diákokat, mert ha nincs intellektuális pótlás, elsenyved a közélet már holnap és utolsó vonalba helyeztük a mi drága paraszjelöltjeinket, mert ők most kerülnek csak sorra, hiszen oly sokáig vártunk magunkra, míg ez a munka is megindult.

Ezt a három intézményt fejlesszük ki a kisérleti stádiumból életképes, tömegeket irányító és fejlesztő intézményekké. Egységes, népi mozgalomban, népünk hivatott vezetőinek irányítása mellett és a nép tömegeinek részvételével. A három létező intézmény kifejlesztése, összeműködése, ez legyen programunk és egyelőre csakis ez legyen. De igazában, remekbe készülő munkával!

A PÁHOLYMUNKA REFORMJA

Irta: Dr. ENGELBERG DEZSŐ főtitkár tv., Tg.-Mureş

Páholyéletünkben nap-nap után nehézségek merülnek fel az általános B. B.-munka terén. A vezetőségnek óriási gondját képezi egy-egy páholyülés tárgysorozatának összeállítására és ha ez valamiképpen sikerül is, a program rendszerint vérszegény, egyrészt vajmi keveset nyújt az ülés hallgatóságának, másfelől alig öregbiti azokat az eredményeket, amiket a Rend célkitűzései révén elérni törekszik.

Joggal merülnek fel panaszok a testvérek részéről abban az irányban, hogy a páholy belső életében keveset, vagy éppen semmit nem találnak abból, amit keresnek és hogy az ülések programja nélkülözi azt a lényegyet, amely a páholytagok maradéktalan érdeklődésére számíthatna.

Mi ennek a valóban nagy horderejű desinteressement-nak oka? Mi van ennek az érdektelenségnek a hátamögött? Szinte érthetetlen, hogy a B. B.-munka annyifélesége mellett nem tudunk vonzó programot adni, megfoghatatlan, hogy amikor a B. B.-célok elenyésző hányadát tudtuk csak megvalósítani, máris képtelenek vagyunk az érdeklődést (a megfelelő érdeklődést!) ébren tartani és nem tudjuk a tv.-ek tömegét abban a mértékben lekötni, amilyen mértékben annak szüksége mutatkozik?

Ha röviden és leplezetlenül akarunk erre a kérdésre felelni, meg kell állapítanunk, hogy az érdeklődés hiányának szülőoka: a testvérek aktivitásának hiánya.

Aki a páholyok belső életének hü figyelője és az aktív páholy-munka eddigi irányának követője volt, észrevehette, hogy az ülések tárgysorozatán majdnem kivétel nélkül ugyanaz a négy-öt személy szerepel már évek óta. Sőt az üléseken történő hozzászólások is leggyakrabban ugyanazon egyének részéről hangzanak el. És bár ezeknek az egyéneknek az aktivitása dicséretreméltó, állandó és folytonos szereplésük a többiek előtt egyhanguvá, unalmassá válik idővel. Legyen az illető bármilyen szónoki készséggel megáldva, rendelkezék megannyi kultúrával, rokonszevvvel és intelligenciával, végül is lekopik róla a szónok patinája, a kultúra kiráspolyozott nemes féme és intelligenciájának, meg rokonszenvének tündöklő zománca.

Hiába: úgy vagyunk ezzel, mint künn az életben. Többre becsüljük a mérsékelt zsenit, ha idegenből jön és elvétve halljuk, mint a nagy ingeniozitást, aki itt él köztünk és sűrűn látjuk a fórumon. Emberi gyengeségünk ez, amivel számolnunk kell és aminek konzekvenciáit is le kell vonnunk.

Mi tehát a teendő? Hogyan kellene eloszlatnunk mindezeket a nehézségeket, amelyek páholyunk belső munkájára bénítólag hatnak?

Röviden: a testvérek aktivitásával.

Minden páholytagnak egyformán kötelessége a páholy munkában részt venni. Ez alól senki semmilyen címen nem vonhatja ki magát. Minden tv. köteles a reá rótt munkát elvégezni legjobb tudása és lelkiismeretének parancsa szerint. Aktivá kell tennünk mindenkit, aki a páholy kötelékébe tartozik és ne legyen egyetlen egy tv. sem, aki az aktív munka hadseregéből kimaradjon. Ez a módszer nem jelent új programot, sem új iránymeghatározást, hanem a régi célkitűzések vonalába eső, aktív munkát, amit az eddig dolgozó egynéhány tv. helyett a páholy egyetemének kell elvégeznie.

A gyakorlati keresztülvitel úgy képzelendő el, hogy minden tv. megkapja a maga beosztását valamely, neki legjobban megfe-

felő reszortba. Pl. a jótékonyági célkitűzések reszortjai: a szegényügy, kórház, népkonyha, diáksegélyezés stb. A kulturális reszortok: kulturegyesületek működése, iskolák, zsidó könyvtár, zsidó sport, nyilvános kulturelőadások, iparos tanoncotthon, stb. Ilyen reszortok állítandók fel gazdasági, szociális, szervezeti, zsidó védőpolitikai, hitközségi és palesztinai kérdésekben, amik kivétel nélkül a páholy protektorátusát élvezhetik.

Minden tv-nek kötelessége időnként számot adni a maga reszortjában végzett munkáról, az ott észlelt hiányokról, a tett és teendő intézkedésekről, stb. Ha tehát valaki, — tegyük fel — a hitközségi reszortba nyert beosztást (és ki lehetne erre alkalmazhatóbb, mint olyan páholytag, aki a helybeli hitközségi előljáróságának tagja) az illető tv. időnként beszámolót fog tartani a hitközségi élet minden megnyilvánulásáról, a hozott határozatokról, a foganatosított intézkedésekről és általában a páholyt érdeklő mindennemű kérdéssről. A szegényügy reszortját vállaló tv. pld. evidenciában tartja azokat a szegényeket, akik állandó segélyezésre szorulnak, meglátogatja a szegény családokat, érdeklődik azoknak életlehetőségei, életviszonyai és alkalmi szükségletei felől. Az iskolareszort ellátásával megbízott tv., (aki az iskolaszék tagja) állandó kontaktusban lesz a tantestülettel, érdeklődik a növendékek előmenetele, családi viszonyai, egészségi állapota, ruházati szükségletei stb. iránt, evidenciában tartja a kitünő előmenetelű növendékeket, az iskolában használt tankönyveket stb.

Ki tudná itt felsorolni, hogy a B. B.-munka szempontjából a fentiekén kívül hány más reszort állítható fel és hogy minden reszort miféle munka elvégzését igényli? Ebben a tekintetben csak ötletszerűen jelölhetők meg a munka lehetőségei, de annak tényleges elvégzése az egyes reszortok munkáját vállaló tv.-ek józan megítélésétől és illetve a vállalt kötelezettségek feltétlen teljesítésétől függ.

Ennek a rendszernek a páholyokba leendő bevezetésével elérhető lesz a tv-ek bevonása az egyetemes páholy munkába, amit ilyen módon a B. B. célkitűzések tartalmával fogunk kitölthetni. Biztosítjuk ezenkívül a páholyülések változatosságát és nagyobb arányú látogatottságát is. De főleg olyan tempót inaugurálunk az egész páholyéletben, valamint azon kívül is, amely a páholy tekintélyét növelni és tagjainak nagyrabecsülését fokozni fogja.

Nem lenne céltalan, ha akár a Munkaközösség, akár az érd. tagpáholyok foglalkoznának a páholy munka reformjának itt felvetett kérdésével és ennek eredményeként olyan programot dolgoznának ki, amely a páholy munka további menetére nézve programatikus irányt szabna. Nagy szüksége lenne erre az erdélyi páholy-közösségnek, amely mindn jóakaratu igyekezete mellett nem rendelkezik a B. B. célkitűzések nyomtatásba összegyűjtött kódexével.

MAIMONIDES, A KODIFIKÁTOR

Irta: Dr. WEINBERGER MÓZES főrabbi tv., Chuf

Ünnepli a zsidóság és a spanyol nemzet is a „haneser hagadol“, a „nagy sas“ emlékét. A kultúra ünnepli a tudományok nagy mestereit, a polihisztor, aki örökbecsű és nagyértékű műveket írt. Tudásával halhatatlanságot szerzett önmagának és megbecsülést a zsidóságnak.

R. Mose bar Maimon (Rambam) világító torony a zsidóság számára bámulatraméltó, hatalmas tudásával, egyéniségével, szellemi képességével; feléje indul minden hajó a zsidó tanok és tudományok tengerén, mert szellemi centruma volt a zsidóságnak a 12. századtól napjainkig és még ma is vezérlő csillaga. Bármelyik ágával foglalkozunk a 12. és 13. század tudományának, mindenütt és mindenhol ennek a nagy embernek alakja tűnik fel előttünk, mindenütt vele találkozunk, mert nemcsak a zsidó tudományokban volt utólérhetetlen nagyság, hanem otthon volt a világi ismeretekben is kezdve az orvostudománytól, az asztrológián keresztül, a matematikai tudományokig. Mindegyikben szakszerű tudást, hozzáértést árult el.

Maimonides csak a tudást becsülte mindenkiben és semmi mást és ezért állítja fel azt a tételt, hogy csak az a lélek halhatatlan, amelyik életében gazdag tudást szerzett önmagának. A kultúráltság, a bő ismeretek tárháza viszik az embert a halhatatlanság felé, Maimonides lelke pedig olyan mint a prizma, amely 800 év távlatából is ezer színben hinti csodálatos fényét, a tudomány különböző színeit a halhatatlanság örök és gyönyörű napja alatt.

Az „Aquila Synagogae“ hatalmas repülésében e helyen, ezekben a sorokban, csupán csak egy vonalat akarunk követni és pedig azt, amelyik a mi életünkben oly nagy fontossággal bír: a kodifikátorit.

Izraelnek a régi időkben, az ókorban, három szorosan vett törvénykönyve volt; a biblia, r. Jehuda Hanaszi misnája és maga a talmud. Amilyen szerepet tölt be a misna a biblia mellett, ugyanaz a kapcsolat a talmud és a misna között. Mind a misna, mind pedig a talmud kommentárok. I. H. Weiss, a Dor Dor ve-Dorsov című mű szerzője, nem tekinti ugyan a misnát törvénykönyvnek, hanem a tradíció tankönyvének, de Maimonides a Misne-Tóra bevezetésében világosan megmondja és kimutatja, hogy r. Jehuda Hanaszi igenis törvénykönyvet, kódexet írt, tehát a misna is a törvénykönyvek közé tartozik. A babilóniai és a jeruzsálemi talmud pedig a misna kommentárjai, de a gyakorlati, a mindennapi élet szempontjából feldolgozva, megtagyálva, megvitatta és összegyűjtve. A talmudban ezek az élet-problémák nincsenek rendszerbe foglalva, csoportosítva és a 9. század közepéig a talmud volt a zsidóság számára az

a törvénykönyv, amelyből adott esetekben döntöttek. A döntés azonban igen körülményes volt, hiszen a talmudi viták és diskusziók (pilpul) eredményét nem látjuk világosan lefektetve, a döntést nem találjuk meg benne expressis verbis, hanem a kérdés nyitott és az illető törvénykeresőre, kutatóra hárul a végső döntés nehéz feladata, a végeredmény kikristályosítása. Ez pedig igen veszélyes dolog. Nagy körültekintést és éleslátást igényel.

Szükség volt tehát egy törvény-kompendiumra, egy corpus iurisra, kézi könyvre, amely magába foglalja a precizizált törvényeket és azoknak összességét. Ez pedig nem volt. Érezték is ennek a hiányát. Lépések is történtek, hogy ezt a fogyatékoságot megszüntessék. Látszik ez a későbbi kísérletezésekből is. Ilyennek tekinthető a „Halachot Gedolot“ (A nagy törvénygyűjtemény) című mű, továbbá r. Izsák Alfasi (Rif) törvénykompendiuma, amelyet „kis talmud“-nak is neveznek, továbbá Juda Albargeloni: „Széfer Haittim“ című munkája, amelynek nagyrésze azonban elveszett és idesorozhatjuk még a X. században keletkezett „Seeltot“ is, amelynek szerzője Acha Sabcha volt. Ezek voltak tehát nagyjából azok a kísérletezések, próbálkozások, amelyek arra irányultak, hogy ezt a hiányt megszüntessék. Valójában azonban egy Maimonidesnek kellett jönnie, hogy megalkossa az ő nagy standard work-ját, a Misne Tórát, vagy más névvel a Jad Hachazakat, amely mind a mai napig a zsidóság rendszerezett döntvénytárát képezi és amelyik valójában megszüntette ezt a nagy hiányt. 1180-ban, 45 éves korában lépett vele a világ zsidósága elé. Geniális művét megelőzte azonban a 613 parancsról szóló könyve, továbbá a misna-kommentár, amelynek bevezetése igen fontos és érdekes. Beszél benne a prófétizmusról és az antropomorfizmusokról is. Egyik fejezetében pedig lefekteti a következő 13 hiteltvet, amelyeket az imakönyvünkbe is bevettek:

1. Isten a világ teremtője és fenntartója.
2. Ő egyetlenegy, aki volt, van és lesz.
3. Nem test; nem bír testi tulajdonságokkal. (Nem hal meg és nem támad újból föl.)
4. Ő a kezdet és a vég.
5. Közvetlenül őt illeti meg egyedül az imádás. (Nem a közvetítő szenteket.)
6. A próféták szavai, hirdetési igazak.
7. Mózes mesterünk a próféták atyja.
8. Tóránk azonos a Mózesével, nem változott meg azóta az idők folyamán.
9. Ezt a Tórát nem válthatja fel semmi más. (Nem léphet helyébe az új-szövetség és érvényét nem szüntetheti meg.)
10. Isten ismeri minden ember cselekedetét, szándékát, gondolatát.
11. Jutalmazza törvényének megőrzőit, bünteti annak áthágóit.
12. A Messiás még nem jött el.
13. Hiszünk a holtak feltámadásában.

(A „Jigdal“ kezdetű imánk e 13 hitelvnek költői, himnikus egybefoglalása.)

E két műve tehát, a 613 parancsról szóló, azaz a „Széfer Hamicvot“ és a misna-kommentár mintegy előmunkálata volt a Jad Hachazaka c. 14 kötetes művéhez, amelyben Maimonides feldolgozta az egész zsidó törvényirodalmat kezdve a bibliától a koráig, a 12. századig. A műnek anyaga, belső tartalma ugyanaz, ami az eddigi törvénykönyveké, más nem is lehetett. Csupán csak a formája, az elrendezése, a kompozíciója, a szerkezete új, művészi, szinte mondhatni forradalmi. Nyelvezete, stílusa egyszerű, tiszta, világos és épp ezért érthető. Nagy szisztematizáló készségével, éles logikájával ebben a művében le is fekteti azután az összes zsidó törvényeket, kodifikálja, lerögzíti a zsidó élet jogszabályait, vállalási törvényeit. Még azokat is felveszi, amelyek már az ő idejében sem birtak többé törvényerővel, mint például amelyek a Szentföldre, a szentélyre, az áldozatokra stb. vonatkoznak. Nem hagyja ki ezeket sem, mert mindent fel akar venni ebbe a művébe, ami csak a zsidó életre vonatkozik. Meg is található benne minden, ami esetleg felmerülhet az életben: kérdések, problémák ezreinek biztos feleletei, döntvényei. Nem akarja kétségben hagyni a hozzáfordulót. Segítségére akar jönni a zsidó embernek, a papnak, a tudósnek, a zsidóságnak.

Magáról a mű céljáról, e nagy alkotásának tendenciájáról ő maga beszél. Megmondja világosan szándékát, hogy mit akart ezzel elérni: „Ezt a chibburt (összefoglalás) nem azért irtam, hogy általa tekintélyre tegyek szert. Először a magam számára irtam csupán, hogy előforduló esetekben ne kelljen kutatnom és keresnem (t. i. a döntést), öreg napjaimra azonban azt látom, hogy a nemzetnek magának nincs törvénykönyve, amelyben tisztán az igaz eredmények vannak minden vita és hiba nélkül összefoglalva, ezért irtam művemet Isten dicsőségére“. (Kobec Tesuvot Horambam III. 30 a.)

Kitetszik már ebből a pár sorából, hogy mi volt az elgondolása, a szándéka ezzel a művével.

Az ő idejében a kommentárok, responzumok és halacha-materiák nagy irodalmat alkottak és állandóan mindig nagyobb és nagyobb számban szaporodtak, terjedtek. Az élet mindig több és több kérdést vetett fel a zsidóságon belül. Döntvényeknek hosszú sorozata keletkezett, amelyek azonban nem voltak lerögzítve, rendszerbe foglalva egy szerves tömbben. Ezt szüntette meg Maimonides, a kodifikátor ezzel a tevékenységével. A Jad Hachazakával, az „Erős kézzel“ belenyúlt ebbe a törvényhalmazba és ezzel a lépésével nemcsak a talmudot, hanem az akkor létező zsidó irodalmat, annak termékeit, illetve azoknak anyagát is egy művészi kivitelű palotába vitte és minden egyes törvényt az őt megillető helyére helyezett el. Szinte feleslegessé tette a talmudot és az egész idevonakozó irodalmat, de természetesen távol állott tőle ez a szándék, csupán csak meg akarta könnyíteni a bennük való eligazodást. Ő

maga is kifejezi ezt, amikor a következőket mondja: „Azért neveztem ezt a chibburt (summát) Misne Tórának (másodiknak a Tóra után), mert az ember olvassa el a Tórát, azután ezt a chibburt (összefoglalást) és akkor ismeri már az egész szóbeli tant és a kettő között nem kell már más könyvet forgatnia“. (Hakdamat Horambam végső sorai.) A Jad Hachazakában megtalál az ember mindent. Benne a talmud anyaga az egész törvényirodalommal. Beleszorította tehát e 14 kötetes munkájába a zsidó életet és annak minden megnyilvánulását. De nem úgy, ahogy az élet felvetette őket, nem úgy, ahogy a talmud tárgyalja azokat, hanem csoportosítva, rendszerbe foglalva és egy szerves egységbe öntve.

Rendszerező munkájára vonatkozólag ő maga nyújt felvilágosítást abban a levélben, amelyet Pinchas ben Mesullam alexandriai bíróhoz írt: „Tudd meg uram és barátom, hogy aki valamilyen könyvet ír, akár a Tóráról, vagy más tudományokról, legyen a szerző akár a régi pogányok közül való, akik a tudomány birtokosai voltak, akár pedig orvos, az a két módszer egyikét követi: a *summa* módszerét, vagy a *commentatio* módszerét. A *summa* csupán a biztos tételeket említi minden ellenvetés, igazolás és bizonyíték nélkül, amint ezt r. Jehuda, a szent, az ő misna summájában tette. (Tehát ő is rendszerezett.) A *commentatio* említi ugyan a biztos tételeket, de más véleményeket is, amelyek neki ellentmondanak, minden tételnél a nehézségeket és ezek megoldását, a bizonyítékot, hogy ez igaz, amaz pedig hamis, ez valószínű, amaz pedig nem. Ez a talmudnak az eljárása, mert a talmud a misna kommentárja. Én azonban nem commentációt írtam, hanem *summa*-t, amilyen a misna. Ha valaki, aki a dolgot nem érti, ellenvetné azt, hogy a misnában a tudósok (a tanaiták) meg vannak nevezve és azt gondolná, hogy ez bizonyíték, hogy t. i. az egyiknek ez volt a nézete, a másiknak pedig más, akkor erre azt felelem: ez nem bizonyíték, mert bizonyíték csak az volna, ha az illető szerzők megokolásai szintén meg volnának adva.“ (Kobec Tesuvot Horambam I. 25 b.)

Világosan megmondja tehát Maimonides, hogy ő az akkori két rendszer közül a summát választotta. A magasabb oktatásnak ugyanis két formája volt: *commentatio* és *summa*. (Paulsen: Das deutsche Bildungswesen in seiner gesch. Entwicklung, Leipzig 1906 15 1.) *Summa* fogalma alatt a vallásos törvények rendszeres összefoglalását értették. Maimonides művében a summát követi és ezt az ennek megfelelő héber szóval fejezi is ki: chibbur. Ezt a módszert találja a legmegfelelőbbnek törvénykönyvének megszerkesztésében. Rendszerbe foglalja a zsidó törvényeket, amit r. Jehuda Hanaszi is megkísérelt. Hozzáfog, feldolgozza az anyagot, csoportosítja azt, biztos tudásával mindent a maga helyére rak.

Az első kötetben a bevezetés után, amelyben megadja a tradíció láncolatát, felsorolja egymásutáni sorrendben a 613 parancsot, „asze“ és „lau taasze“-kat, az előirt parancsokat és a tilalmakat és e felsorolás után fog hozzá a törvények rendszeres feldolgozásához. Minden egyes kötetnek megadja a belső tartalmának megfelelő specifikus elnevezését.

Igy: 1. Mada (Mózes törájának fundamentális törvényei, amelyeket mindenkinek ismernie kell. Pl. Isten egysége, bálvány-tilalmak.)

2. Ahava (Isten iránti szeretetre mutató törvények pl. a sema-olvasása, a tefilin törvénye, circum-cisio).

3. Zemanim (Törvények, amelyek csak a megjelölt időben érvényesek, teljesítésük az előirt időtől függ, például szombat, az ünnepek.)

4. Nasim (A nőkre vonatkozó törvények például házassági, elválás, jibbum, chaliza.)

5. Kedusa (Izrael életének tisztaságára vonatkozó törvények. Tiltott házasságkötések, étkezési törvények.)

6. Haflaa (Fogadalmak, eskük.)

7. Zeraim (A földművelésre vonatkozók. A semita és jóbel-évre továbbá a tized-adásra vonatkozó törvények.)

8. Avoda (A templomépítésre, a község áldozásaira vonatkozó rendeletek.)

9. Karbanot (Az áldozatokra vonatkozó törvények.)

10. Tahara (Tisztasági törvények.)

11. Nezikin (Az ember vagyoni és testi épsége megkárosításának eseteire vonatkozó törvények.)

12. Kinjan (Az adás-vételt szabályozó törvények.)

13. Mispatim (Hitelezés, követelés, letagadás stb.)

14. Softim (A bet-din hatáskörébe tartozó törvények.)

Az utóbbiba felvette a királyok és azoknak harcaira vonatkozó törvényeket is. Minden egyes kötetben belül magyarázatát adja a törvényeknek, részletezi őket, felbontja alkotó elemeire, belehatol azoknak mélységébe. Ebbeli eljárását le is írja a Jad Hachazaka első kötetének bevezetésében. Ez tehát a „nagy chibbur“, ahogy ő maga nevezi művét.

Valóban nagy. Közelebb hozza a törvényeket az emberi értelelemhez és világossá teszi őket, de legnagyobb jelentősége mégis abban rejlik, hogy kezébe adott a zsidóságnak egy olyan törvénykódexet, amilyennel egyetlen egy nép sem dicsekedhetik. Forradalmi ujitás volt ez a halacha történetében. Ezért idegenkedtek is tőle. Sok támadásban is volt része, ami kicsendül alábbi soraiból: „Ganonok és más nagyok irtak már előttem héber és arab nyelven summákat (rendszeres összefoglalásokat) és halachai döntéseket bizonyos tárgykörből, de a talmud szabályait, valamint a biblia összes normáit a szent r. Juda óta előttem senki nem állította össze. Es mert művem minden egybefoglal, ez Isten nevének megszenteltelítése-e? Ez egészen különös lenne.“

Félre értették tehát; az idők azonban igazolták, neki volt igaza. 800 év után is kalauza a zsidóságnak a halacha tengerén. Nemcsak az orvostudományban, filozófiában alkotott nagyot, hanem halhatatlanságot szerzett magának a Jad Hachazaka-val, amellyel „erős kéz“ gyanánt fogta össze a zsidó vallás törvényeit a bibliai időktől, a talmud korszakán keresztül, a 12. századig. Kodifikátori működésével biztos utat mutatott és mutat ma is Izraelnek.

Magasba lendült „a zsinagóga sasának” szárnya, utólérhetetlen magasságban kering még ma is és a világ zsidósága hálasan néz fel ő reá nyolcszázadik születése napján, amikor mindenütt ünneplik a rabszolgaságból való kiszabadulás ünnepével együtt e zsidó géniusznak megszületését, a zsidó szellemi életnek regenerálódását.

A BERNI NAGY PER

Irta: BLEIER ADOLF tv., Oradea

A „Cion Bölcei Jegyzőkönyvé”-nek hamisítási pöre tizennégy napig foglalkoztatta a bázeli törvényszéket. A pör, amint ismeretes, a zsidóságot teljesen rehabilitáló ítélettel végződött. A napi sajtó csak szűkszavuan emlékezett meg a szenzációs pörről, a mi Szemlénk azonban birtokában a per teljes anyagának abban a helyzetben van, hogy a monstre-hamisítást minden jellemző részleteivel ismertetheti.

I. A „JEGYZŐKÖNYVEK” KELETKEZÉSÉNEK ISMERTETÉSE

Vajjon mi is az ugynevezett „Cion Bölceinek Jegyzőkönyve”? Ez a jegyzőkönyv olyan irodalmi termék, amely egyike a világirodalom legelterjedtebb írásainak, számos nyelvre lefordították és a világ csaknem minden országában terjesztik. Amint már a neve is mutatja, bizonyos ülések jegyzőkönyve ez és pedig „Cion Bölcei” 24 titkos ülésének. „Cion Bölcei” képezik ugyanis — így állítják be az antiszemiták — a világ „titkos főkormányát”. Szerintük ezek valahol titokban összeültek és ezeken a titkos üléseken ismertette meg e titkos kormány feje még titkosabb programját.

Milyen programot adott és hirdetett e titokzatos kormányfő? Rövid fogalmazásban: „A zsidó nép törekedjék világuralomra. Feladatául tűzze ki, hogy a világ minden országában, ravasz módon, természetesen a gazdag népek bőrére és terhére, szitsanak forradalmakat és harcolják ki a demokráciát és a parlamentárizmust. A polgári jogegyenlőség segítségével mindenütt vessék el a gyűlöletet és a széthuzás magvait. Ez ördögi magvetések rövid időn belül kisarjadzanak és akkor a szabadkőművesek, a fináncotke és a zsidó világsajtó segítségével, ütni fog a zsidó világuralom órája. Dávid törzséből származó zsidó király fog azután a világ felett uralkodni. A világnak azonban semmi oka nem lesz örülni az uralomnak, mert ez a Messiás nem lesz igazságos békefejedelem, amint az a bibliában áll, hanem egy abszolút monarcha, egy tyrannus, akinek célja a zsidó népen kívül a világ összes népeinek leigázása és akihez a régi vérszomjas zsarnokok csak ártatlan gyermekként hasonlitanak.”

Vajjon nem hangzanak-e ezek fantasztikusan és meszeszerűen? És vajjon nem támad-e fel minden józan és értelmes emberben az az egészen természetes és egészséges gondolat, hogy egy ilyen fantázia-termék, ilyen

hihetetlenül hangzó valami, nem lehet valóság, tehát ártalmas sem lehet? Sajnos, a történetek egészen mást mutatnak. A normális elképzelésnek ellentmond először az a szomorú valóság, hogy a fantázia e rémszülöttje a zsidóságra már eddig is töméntelen bajt és szenvedést hozott. Sok ezernyi ember életét követelték ezek a jegyzőkönyvek, hiszen az orosz ukrajnai pogromok jelszavát is ezek képezték. Ellentmond másodszor az a körülmény, hogy Európa legnagyobb országának vezető pártja — ma már egész Németország — és a nemzeti szocialista munkáspárt, programjának szellemi bázisát e jegyzőkönyvekben lefektetett fantázia-termékek képezik. Harmadszor, e jegyzőkönyvek segítségével és az ezekben foglalt propaganda anyag felhasználásával folyik a nemzetközi zsidó-ellenes front megalakítása és végül: a Németország teljes anyagi erejével támogatott antiszemita sajtó a jegyzőkönyveket, mint rettenetes vádiratot terjeszti a zsidóság ellen millió és millió példányszámban a világ minden nyelvén és minden országában. A jegyzőkönyvnek ma már hihetetlenül gazdag irodalmával számolhatunk, a gyűlöletnek és hazugságoknak olyan kaotikus tengerével, amely beláthatatlan terjedelmű.

Ugy véljük, helyes, ha a berni per ismertetése előtt megpróbáljuk először e jegyzőkönyvek keletkezését és történetét megismertetni és bizonyos, hogy ismervén a tulajdonképpeni per tárgyát, az izgalmas és páratlanul érdekes per lefolyásának megismeréséhez is közelebb fogunk jutni.

Hogyan kerültek a jegyzőkönyvek nyilvánosságra?

A „Cion Bölcsseinek Jegyzőkönyve“, német nyelven először 1919-ben jelent meg. Akkor azokat „Cion Bölcssei Titkai“-nak nevezték és fordítottuk és kiadjuk, Gottfried Zur Beck volt. Hogy miképpen kerültek ezek a jegyzőkönyvek Zur Beck birtokába, arról Beck ur részéről a következőket halljuk: 1897 őszen ülésezett Bazelben az első cionista világkongresszus, amelynek ismeretesen az volt a célja, hogy megszervezze a zsidó népet, egy nemzetközileg elismert, zsidó nemzeti otthon felépítésére. Ülései nemcsak a zsidó világ, hanem az egész világ közvéleménye érdeklődésének homlokterében állottak és természetesen a legnagyobb nyilvánosság előtt zajlottak le. Zur Beck ur azonban elmeséli, hogy a nyilvános ülések mellett 24 titkos ülést is tartottak, mely ülések lefolyásáról a kiadott jegyzőkönyvek tanuskodnak. Ezekről az ülésekről a nyilvánosság semmit sem tud. Csak II. Miklós cár kapott értesítést róluk. A cár ugyanis egy titkos ügynököt küldött Bázalba a kongresszusra, mint megfigyelőt. Ez az ügynök nagy anyagi áldozatok és megvesztegetések árán hozzájutott a jegyzőkönyvekhez és másolatot tudott róluk készíteni. A másolatot a titkos ügynök Oroszországba vitte és minthogy a jegyzőkönyv a „zsidók nyelvén“ (héber nyelven) lett megszerkesztve, átadta azt az orosz titkos rendőrség egyik főügynökének, Prof. Sergius Nilusnak, aki mint orientálista, a jegyzőkönyvet oroszra fordította és kinyomatta.

Zur Beck, a német jegyzőkönyvek kiadója, hivatkozik tehát az orosz eredeti kiadásra és valóban az a helyzet, hogy a jegyzőkönyvek először Oroszországban jelentek meg. De nézzük és vizsgáljuk meg közelebbről ezt az eredeti orosz kiadást. Ez 1905-ben készült és belőle ma már csak egyetlen példány létezik a világon és ez a példány a British-muzeum birtokában van. Már maga a kiadási év is egy kicsit gyanús, hiszen Beck azt írja, hogy a jegyzőkönyvek még 1897-ben, tehát 8 évvel azelőtt szerezh-

tettek meg, másoltattak le és adattak át Nilus professzornak. Ilyen fontos és szenzációs okmányokat, amelyeknek megszerzése hallatlan fáradságba és rengeteg pénzbe került, miért nem hozták azonnal nyilvánosságra? Sőt 1897—1905-ig tehát 8 éven keresztül Nilus prof. rendőrügynök íróasztalának fiókjában békésen szunnyadoztak. Már ez az érthetetlen tény is elegendő volna ahhoz, hogy Zur Beck történetét kételkedéssel fogadjuk. De a kétségeink még jobban megerősödnek azáltal, ha meghalljuk, amit maga Sergius Nilus orientalista prof. és titkos rendőrügynök mond. Ő ugyanis szükségét érzi annak, hogy saját olvasó táborára számára valószínűvé és elfogadhatóvá tegye azt, hogy milyen módon került a jegyzőkönyv az ő birtokába, ez okból a következőket mondja el: „E jegyzőkönyvet a jegyzőkönyvek nagyterjedelmű könyvéből hasította ki titkos levelezőm, a Franciaország egyik városában székelő cionista főiroda levéltárában.“

Amint láthatjuk, Nilus professzor teljesen mást mond, mint amit Beck mondott. Nem Bazel, hanem Franciaország, nem kongresszus, hanem „főiroda“. Ezzel azonban még nem vagyunk készek, mert Nilus saját magának is ellentmond. 1911-ben, amikor a jegyzőkönyv Oroszországban újabb kiadást ért el, Nilus tanár a jegyzőkönyv eredetére vonatkozólag a következőket mondta: „Az a személy, aki ezt a kéziratot átíratta, biztosított arról, hogy e kézirat hű másolata annak az eredeti okmánynak, amelyet egy nő, az egyik legkimagaslóbb és legbefolyásosabb szabadkőművestől gáláns kaland közben és a szabadkőművesek egyik titkos ülése után ellopott.“ Nilus prof. nem jön zavarba, cionizmus, szabadkőművesség: neki mindegy.

És végül, hogy a mérték teljesen beteljen és hogy a jegyzőkönyvek keletkezésére vonatkozólag most már semmi kétség se legyen, a legújabb német jegyzőkönyvnek a kiadója Teodor Fritsch, az azóta már meghalt nácivezér, három évvel ezelőtt az új kiadás bevezetésében az okmányok származásáról a következőket írja:

„Az orosz titkos rendőrség 1901-ben egy zsidó lakásában történt házkutatás alkalmával egy kötet héberül írott kéziratot talált, amelynek átfordításával prof. Nilus orientálistát bízták meg, aki azt becsülettel el is végezte.“

Tehát most már tudjuk, hogy honnan származnak az okmányok; mindegyik kiadó ellentmond a másiknak és egészen mást mond, midőn a jegyzőkönyvek eredetéről van szó. Minthogy pedig nehéz volna megállapítani, hogy közülük melyik mondott igazat, nyugodtan állíthatjuk, hogy egyikük sem!

Minden okunk meg volna tehát arra, hogy a jegyzőkönyvet, amelynek a származása annyira homályos, hamisítványnak tartsuk, de föltevések és állítások még nem bizonyítékok. Hallani fogunk azonban olyan okokat és megcáfolhatatlan bizonyítékokat is, amelyekkel nyugodtan rásüthetjük a hamisítvány bélyegét a jegyzőkönyvekre.

Prof. Nilus ügynöksége

Mielőtt erre rátérnénk, meg kell állapítanunk, hogy prof. Nilusnak, aki a jegyzőkönyvek történetéről két különféle mesét mondott, ha nem is mutatott különös érzéket a történelmi hamisítások iránt, egyetlen érdekét nem lehet letagadni és pedig azt, hogy a „Cion Bölcsői“ kifejezést ő találta fel. Prof. Nilus titkos ügynök volta mellett, vakbuzgó egyházi ember is volt. A lelkek épülésére 1901-ben röpiratot adott ki, amelynek a címe a következő: „A nagy a kicsinyben, vagy közeleg az Antikrisztus“.

Ebben a könyvben misztikus és érthetetlen proféciaikat és megállapításokat közöl a vallásról, politikáról és az egyházzal, viszont a jegyzőkönyvről egy szó sincs benne, dacára annak, hogy azok Beck állítása szerint már 4 év óta birtokában voltak. Ehelyett a zsidóságról szóló fejezetében a következőket olvashatjuk: Krisztus előtt 929-ben, tehát körülbelül 3000 évvel ezelőtt, Salamon király Cion hegyén lévő palotájában Cion bölcseivel tervezetet dolgozott ki, hogy a világot a zsidóság részére vértelen úton hódítsák meg. Nem célunk azt kutatni, hogy Sergius Nilus urnak ki sugalmazta ezt a 3000 év előtti visszaemlékezést, csak azt akarjuk megállapítani, hogy ebben a *meséjében kaptuk először a „Cion Bölcsei“ kifejezést*. Ez a mese képezi voltaképpen a jegyzőkönyvek lélektani csiráját, illetőleg ez a mese az a méregmag, amelyből későbben Nilus és társainak a fejében a hamisítás eszméje és ideája kicsirázott. Egy bizonyos, hogy ezeknek a Nilusi fantáziából és az ókorból előugrott Cion Bölcseinek, semmi közük sincs a cionistákhoz, akik Beck elbeszélése szerint az első cionista kongresszuson szerkesztették meg a jegyzőkönyveket. Más szóval 1901. évben Nilusnak még halvány sejtelve sem volt a jegyzőkönyvekről és azok tartalmáról, ellenkező esetben már csak rokontémájuknál fogva is említést tett volna róluk könyvében. Megállapíthatjuk kétségtelenül, hogy a jegyzőkönyvek megjelentetésének és hamisításának ördögi munkája 1901—1905 években történhetett. Nilus azonban a „Cion Bölcsei“ kifejezéssel olyan formulát talált, amely szavaknak titokzatos romantikája igen alkalmas volt a műveletlen tömegek érdeklődését és borzongását felkelteni. Midőn később azután a jegyzőkönyvek hamisítása megtörtént, akkor a jegyzőkönyvet elnevezte a már kész formula segítségével „Cion Bölcsei Jegyzőkönyvének.“

De a hipotézisek világából menjünk át a valóságok birodalmába. A jegyzőkönyvek, amint már említettük, Berlinben 1919-ben jelentek meg német nyelven először és onnan lettek egész Európában terjesztve. Igen sok jóhiszemű ember esett áldozatul e röpiratnak, de komoly embereknek, akik tisztában voltak és látták a jegyzőkönyvek valótlanságát és ellentmondásait, nem volt a kezükben semmi, amivel a hamisításokat megállapíthassák.

Leleplezik a rejtélyt

Csodálatos felfedezés hozta meg a rejtély megoldását. 1921-ben Konstantinápolyban élt, mint a Times nagy angol lap tudósítója, Philip Graves angol újságíró. Ő is olvasta az akkor már nagy mértékben elterjedt német nyelvű „Cion Bölcseinek Jegyzőkönyvét“ és jó lelkiismeretű emberhez méltóan erős kételyei voltak valódisága felől. E fajtiszta árja, őskeresztény angol családból való újságíró egy napon megismerkedett egy Oroszországból elűzött és elmenekült orosz cári tiszttel. Az orosz tiszt eladásra és olvasásra ajánlott neki egy erősen elhasznált cimlap nélküli francia könyvet „rendkívül érdekes tartalmánál fogva“, mint irodalmi különlegességet. Megvásárolta a könyvet, melynek olvasása közben, legnagyobb meglepetésére megállapította, hogy *egész oldalak majdnem szó szerint* és viszont mások gondolatmenetben megegyeznek a pár héttel ezelőtt olvasott „Cion Bölcsei Jegyzőkönyvének“ szövegével. Angol lelkiismeretéhez méltóan, miután a könyv címlapja hiányzott, a londoni British Muzeumhoz fordult felvilágosításért, melynek könyvtára tudvalehetőleg a leggazdagabb, régi kiadású könyvekben. Sikerült is a felvilágosítást megkapnia. Kitűnt, hogy egy 1865-ben megjelent könyvről van szó, amely kis könyvet egy párizsi ügyvéd-politikus, a neve szerint Maurice Joly

adott ki a következő címmel, „Beszélgetés a pokolban Machiavelli és Montesquieu között“. Jolynak ez az írása igen szellemes és burkolt formában III. Napoleon uralma ellen adódott ki.

Joly nem mert a szabadságellenes Napoleon ellen nyíltan fellépni és azt az utat választotta, hogy egy tulvilági vízió formájában két régi államférfiut szerepeltetett és pedig a híres florenci kancellárt, Machiavellit és az ugyancsak ismert francia Montesquieut. A két államférfiu, mindkettőjük jól megérdemelt helyén, a pokolban, igen szellemes beszélgetést folytató a kormányok és fejedelmek hatalmi vágyáról, népek és országok jogairól. Miután Machiavelli képviselte mindazon elveket, amelyeket Joly III. Napoleonnál elítélt, viszont Montesquieu képviselte a III. Napoleon elleni irányzatot, rendkívül érdekes és szellemes politikai könyv keletkezett, amelynek olvasása után a viszonyokkal ismerős rögtön megkeletkezett, amelynek olvasása után a viszonyokkal ismerős rögtön megrendőrség is észrevette ez, Jolyt le is tartóztatták és felségsértés miatt másfélévi börtönre ítélték.

Minden önkényuralom politikai rendőrségének van egy titkos könyvtára, amelyben az uralomra veszélyes szellemi termékeket elraktározzák. Így a pétervári ochrana levéltárában sem hiányzott ez a nemzetközileg is szigorúan üldözött irodalmi munka és a pétervári politikai rendőrségnek is volt egy példánya ebből a ma már teljesen elfelejtett politikai iránykönyvből. Philip Graves, a British Muzeum válasza után azonnal munkához fogott, hogy Joly könyvét Cion Bölcsének Jegyzőkönyvével összehasonlítsa. Minden különösebb megerőltetés nélkül rájött arra, hogy a *jegyzőkönyvek közönséges, sőt durva másolatai a Maurice Joly-féle beszélgetéseknek*, azzal a különbséggel, hogy ahol Joly Machiavellivel mondat minden rosszat és gonoszat, ott azokban a jegyzőkönyvekben mint zsidó kinyilatkoztatások, elvek és ideák jelentkeznek. Philip Graves kimerítő tudósítást, illetve cikksorozatot irt lapjában a Timesben, ahol a cikkek az 1921 augusztus 16., 17., 18-i számokban jelentek meg és az egész világon óriási feltűnést keltettek. University Library Cluj

Az olvasót, aki e detektivregényhez hasonlóan a történetet végigkísérte, bizonyára érdekelni fogja, hogy ezek a „jószándéku“ antiszemita hamisítók miképpen dolgoztak. Én csak egy pár mondatot fogok szembeállítani, amelyek világosan meg fogják mutatni, milyen skrupulus nélkül és durván dolgoztak a hamisítók.

Könnyebb érthetőség kedvéért német mondatokat fogok szembeállítani. Dacára annak, hogy a jegyzőkönyvet oroszról ültették át németre, a Joly könyvét viszont franciából fordították németre, a fordítások ellenére is szembeötlően azonosak a szövegek és az azokban végigvonuló gondolatmenet.

Joly 1865-ben, tehát 40 évvel a „Jegyzőkönyvek“ megjelenése előtt a következőket írja: „Alle Menschen streben nach Herrschaft, es gibt keinen, der nicht gerne Unterdrücker waere, wenn er nur könnte. Was haelt die Raubtiere zusammen, die man Menschen nennt? Als die menschliche Gesellschaft entstand, war die rohe und ungezügelte Gewalt, aber durch Formen geregelt.“

Ugyanezen passzus a „Jegyzőkönyvekben“ a következőképpen hangzik: „Jeder Mensch strebt nach Macht, jeder will Herr über seine Entschlüsse sein, jeder möchte sich zum Selbstherrscher machen, wenn er es nur könnte... Welche Naturtriebe beherrschen die Raubtiere, die man Menschen nennt? Als die menschliche Gesellschaft entstand, unterwarfen sie sich der rohen und blinden Gewalt, später dem Gesetz, welches dieselbe Gewalt ist, nur verschleiert.“

Más példa: Joly könyvében:

„Das Land ist noch beteuert von dem Schrecken deines, soeben vollzogenen Staatsstreiches. Das Land wird die Augen schliessen, denn es sehnt sich nach Ruhe. Ich beeile mich übriges hinzuzufügen, dass ich feierlich versprechen werde, die Freiheiten, die ich unterdrücke, nach Beruhigung der Parteien wieder herzustellen.“

Ugyanez a „Jegyzőkönyvekben“:

„Wir müssen sie den nicht jüdischen Völkern in dem Augenblick aufzwingen, wo sie von dem eben vollzogenen Staatsstreich noch beteuert sind... sie werden die Augen schliessen und schon deshalb stillhalten weil wir ihnen die Rückgabe aller geraubten Freiheiten versprechen werden.“

A hamisítások teljes durvasága ott mutatkozik a maga valójában, ahol a szövegben idegenszerűségek, vagy példázatok vannak. Például: Joly könyvében:

„Gleich dem Gott Vishnu wird meine Presse hundert Arme haben, von denen jeder mit der Hand alle Nuancen der öffentlichen Meinung befühlen wird.“

A „Jegyzőkönyvekben“:

„Sie (die Zeitungen) werden wie die indische Götze Vishnu, hundert Haende haben, von denen jede den Pulsschlag irgendeiner Geistesrichtung befühlen wird.“

Még meg kell, hogy említsem, hogy a hamisítók, akik Joly könyvét ilyen szemérmetlenül lemásolták, nem elégedtek meg ezzel az egy plágiummal meg is akarták fűszerezni a kis levesüket és így felhasználták Goedschenek „Biarritz“ című már rég feledésbe merült ponyvaregényét. Goedsche elmeséli, hogy a prágai zsidó temetőben találkoznak minden száz évben egyszer egy bizonyos nap éjjelen a 12 zsidó törzs fejedelmei. Beszámolnak tevékenységükről, programot csinálnak újabb 100 évre, hogy nagy céljukat, a zsidó viláгурalmat elérjék. A regény hőse ezen megbeszéléseket és tanácskozásokat kalandos körülmények között végig hallgatja és sok viszontagság árán megmenekül. Ennek a ponyvaregénynek a háborzongató fejezetét használták fel, mint második főforrást a jegyzőkönyvek hamisítására. Ennek a leleplezése 1920-ban történt két német professzor, Dr. Stanjek és Otto Friedrich által.

Miért hamisítottak?

A józan ember előtt világossá válik, hogy a jegyzőkönyveknek minden sora elejétől végig plágium és hamisítvány. Gigantikus csalás történt, olyanok részéről, akiknek ez érdekükben állott.

Kérdés: Kinek állott ez érdekében? Kik szerkesztették meg a jegyzőkönyvet? Röviden felelek: *A jegyzőkönyvet az orosz titkos rendőrség, amelynek szolgálatában Sergius Nilus professzor állott, hamisította.* Mint már említettem, a cári rendőrség irattárában is volt egy példánya a Joly könyvének és az orosz ügynök arra az ördögi ideára jött, hogy a Napoleon elleni szatírát, egy a zsidó elleni hecciratra hamisítsa át. Hogy Nilus egyedül követte-e el ezt a hamisítást, vagy valaki segített-e neki, az teljesen mellékes. *A berni perben bevezetett nyomozások tanúinak kihallgatása során kiderült, hogy egy Ratkovsky nevű magasrangú rendőrtiszt volt az egyik társszerzője a hamisításnak.* Egy azonban kétségtelenül világos, a jegyzőkönyvek 1905-ben láttak napvilágot és ez az év az orosz forradalom éve volt, amikor II. Miklós cárt kényszerítették alkotmányt adni az orosz népnek. Ez a politikai tény a cári despotizmus minden hívét fé-

lelemmel és felháborodással töltötte el és minden eszközt megragadtak arra, hogy az ingadozó cárt a bevezetendő parlamentarizmus ellen hangolják, de mindenek előtt a régi recipe szerint, igyekeztek a fellázadt és felizgatott tömegszenvédeleyeket a zsidókon levezetni, ami nagy mértékben sikerült is.

Megértjük tehát a valódi értelmét a jegyzőkönyveknek. Ők szolgáltak arra, hogy a zsidóság a cári rezsim bünbakja legyen és minden bűnös intézkedést a zsidók viláгурalomra való törekvésével magyarázzanak meg. Az orosz titkosrendőrség, a denunciánsok, az agent provokatörök és a besugók sötét és homályos berkeiben keletkezett a világtörténelem egyik legnagyobb hamisítása, amely még azonban a formáját nem futotta ki teljesen és még sok bajt és szenvedést jelent a zsidóságnak.

Ezzel be is fejeztük a Cion jegyzőkönyveinek keletkezését és rátérhetünk a nagy perre, amely perben a berni törvényszék a napokban hirdetett ítéletet és amely ítélettel megbélyegezte a hamisítókat és szennyírodalomnak és plagiumnak minősítette „Cion Bölcsseinek Jegyzőkönyvét.”

II. A BERNI PER TÁRGYALÁSA

Abban a nagy perben, amelynek során Bernben ítéletet mondott a bíróság, még a mult év októberében folytak le az első tárgyalások. A pert tulajdonképpen a svájci antiszemita alakulat, az ugynevezett nemzeti front vezető emberei ellen indították meg, azon a címen, hogy az általuk terjesztett „Eidgenosse“ és „Eiserne Besen“ című ujságok mellékleteként a „Cion Bölcsseinek Jegyzőkönyve“-it is terjesztették. A pert a svájci zsidó hitközségek szövetsége indította meg ismeretlen tettesek ellen, kérvén, hogy a bíróság a legszélesebbkörű bizonyítási eljárás lefolytatásával állapítsa meg a jegyzőkönyvek valódiságát, ellenkező esetben minősítsék azokat szennyíratnak és a svájci törvények szerint terjesztésüket tiltsák be, terjesztőiket pedig büntessék meg. Világos, hogy ez a per csak a formai keret volt, lényege, célja az, hogy a demokrata svájci független bíróság, nemzetközi tekintélyével bélyegezze meg azt a hallatlan eszközzel üzött antiszemita propagandát, amely Németország teljes anyagi és ha szabad használni ezt a kifejezést, erkölcsi segítségével, az egész világot a zsidóság elleni gyűlöletre akarja hangolni. Ez az agitáció már a szabad Svájcot is kikezdte, amely állam magas értékű valutája és a rossz gazdasági viszonyok folytán szintén nehéz napokat él át. Belső társadalmi strukturájában igen komoly erejedések mennek végbe. Munkanélküliség ütötte fel a fejét. Agrárkrízis van. És a deviza korlátozások folytán megcsappant idegen forgalom miatt egyes társadalmi osztályai-ban komoly elégtelenségek mutatkoznak. A náci pénzen alapított fajvédelmi sajtó elkezdte, a gyengébb ellenállás törvényeinél fogva, ismeretes módszerek szerinti rágalomhadjáratát. Svájc 20.000 főnyi zsidója lett az oka minden bajnak. Az a zsidóság, melynek lélekszáma 0.06 százalékát teszi ki Svájc összlakosságának. De nemcsak a svájci zsidóság okozta a svájci bajokat, hanem az egész világ zsidósága, akik felidéztek a világháborút, hogy annak romjain megalapítsák az ő viláгурalmukat. Lám Németország kiszorult a Népszövetségből és helyette Litvinov és a többi zsidók vonultak be. És a jámbor svájci, aki erről sohasem hallott, sőt a világ összes forradalmárainak, száműzöttjeinek, politikusainak és utópistáinak helyet és védelmet adott és aki a menekült vendég pénzét elfogadta, de eszméivel nem törődött, mikor a gazdasági válság beköszöntött,

„egy furcsa hullót kezdett érezni a hátán, a bizonytalanságot“. Megoldás és felelet helyett kapott egy felhívást az „Eiserne Front“ vezetőségétől, hogy csatlakozzanak a zsidók elleni küzdelemhez, mert csak a zsidók kiszorítása hozhatja meg a jólétet. Ellenkező esetben a zsidók a nemzetközi tőke segítségével a gazdaságilag legyöngült Svájcot is le fogják tiportni. Ime itt a bizonyíték az igazságunk mellett,“ „Cion Bölcsének Jegyzőkönyve“, amely világosan kijelöli a zsidóság feladatát a világuralom eléréséért.

A valóságban tehát az antiszemitizmus ült a vádlottak padjára és azzal való leszámolás volt az igazi célja a pernek. Az antiszemitizmus meg is értette ezt és leghivatottab reprezentánsait küldte ki a berni küzdőterre.

Fleischhauer alezredes filippikája

Ha csak azt említem meg, hogy Fleischhauer alezredes 5 napon keresztül beszélt a zsidókérdésről, a gyűlölet és vádaskodás oly hatalmas erejével, hogy a törvényszéki szakértő, Loosli neves svájci író „bárcsak ellenségei példát vennének róla“ szavakkal jellemezte, akkor fogalmunk van arról, hogy mennyire tisztában voltak az antiszemiták azzal, hogy a játék itt egészen komoly. Maga a Völkische Beobachter írja a berni perről szóló cikksorozatainak egyikében:

„A küzdelmet a törvényszék előtt a következő terv szerint vezessék be:

1. *Störungsfeuer*: a zsidó-kérdés egész frontjára.
2. *Trommelfeuer*: a jegyzőkönyv egyes fejezeteire és végül
3. *Punktfeuer*: a világuralmi törekvésekre, azzal a jelszóval: Das Judentum darf nicht lange unter uns geduldet werden“.

A perben szereplők mindegyike a svájci hitközség képviselőjén kívül szintisza árja, keresztény volt. A zsidók által megnevezett szakértő Baumgarten egyetemi tanár volt Bázélből, azelőtt frankfurti egyetemi tanár, aki a Hitler uralom kezdetén önként távozott el Németországból és akinek Svájc azonnal katedrát ajánlott fel. A vádlott szakértője az említett Fleischhauer alezredes volt. Fleischhauer a kiadója az antiszemita U. Bodung Verlagnak, továbbá a Welt-Dienstnek, kiadója az u. n. Sigilla Veri árja lexikonnak, melynek négy kötete kizárólag a zsidóság kérdésével foglalkozik és amely csak becsületszóra és kizárólag árják részére adható tovább.

Amint már említettük, a „Cion Bölcséi Jegyzőkönyvé“-nek eredetét a német kiadás az első cionista kongresszus mellett megtartott titkos ülésekről származtatja. Erre vonatkozólag a bíróság a legszélesebb bizonyításnak adott helyet. Megidézték az első cionista kongresszus akkori résztvevőit, továbbá az akkori Oroszország életben lévő minisztereit, köztük Miljukoffot, Prof. Svatikoffot, Burtzeffet. Vallomásuk egybehangzó volt, amelyből a bíróság megállapította, hogy a cionista kongresszus semmi mással nem foglalkozott, mint a zsidóságnak megszervezésével Palesztina felépítéséért. Erre a védelem taktikát változtatott és a jegyzőkönyv szerkesztését Achad Haam zsidó írónak és filozófusnak tulajdonította. Achad Haam volt az a nemrégiben elhunyt filozófus, aki könyvében nem annyira a gyakorlati cionizmust, mint inkább a szellemi és tudományos centrumot propagálta és a politikai mozgalmakat nem tekintette a zsidóság részére megoldásnak. Tehát pontosan az ellenkezőjét vallotta és hirdette a könyveiben mint amivel vádolták. Midőn Baumgarten egyetemi tanár szakvéleményében ismertette Achad Haam filozófiai munká-

ját és minden kétséget kizárólag bizonyította be a vád tarthatatlanságát, a védelem szakértője a legnagyobb meglepetésre egész új szintet hozott a tárgyalásokba. Hirtelen támadással azt a szenzációs bejelentést tette, hogy kétségbevonhatatlan bizonyítékai vannak arról, hogy a *cioni jegyzőkönyveket a Bnei Brith titkos zsidó szabadkőműves rend szerkesztette*, amely rend az ő hatalmas anyagi eszközeinél fogva a zsidó viláгурalmi törekvés finanszírozója. Legjobban bizonyítja, hogy a jegyzőkönyveket a B. B. szerkesztette és hogy azok valódiak az, hogy a jegyzőkönyv előre megjósolja a világháborút, a forradalmakat. És minthogy a világ legjobb zsidókoponyái a B. B. titkos szabadkőműves rendjében vannak, természetes az, hogy a világháború és forradalmak előre megfontolt tervek szerint következtek be. A B. B. Rend baseli fiókja hívta őket össze Bazelben, a legjobb alkalmat felhasználva akkor, amidőn a világ közvéleményének figyelme a cionista világkongresszusra lett irányítva. Nem volt nehéz a zsidóság szakértőjének megmagyarázni azt, hogy *hítes írók szerint a B. B. Rend fiókja Bazelben csak 1905-ben alakult és a kérdéses titkos ülést nem is hívhatta össze*. Fleischhauer alezredes erre kijelentette, hogy nem a bázeli B. B.-ről van szó, hanem a budapesti B. B. központról, amelynek Kun Béla nevű tagja már Magyarországon is próbálkozott a zsidó uralommal. Próbát vállalkozása volt ez a zsidóságnak, amely azonban hála a mi éberségünknek nem sikerült. A vonal vezetése ugyanis ez:

„Cionizmus — Bnei Brittel — Szabadkőművességgel — Bolsevizmussal.”

Herzl és Stalin egy vonalon. Herzlrel még szimpatizál az antiszemitizmus, de Stalin az nem más, mint a B. B. Rend schabesz-gaja.

Hogy mennyire igaz a zsidó viláгурalomra való törekvés és hogy mennyire szolgálja Stalin a zsidók internacionáléjának, bizonyítja az angol-orosz-francia légi egyezmény, amellyel döntőcsapást akartak mérni Hitlerre. Vagy a Kellog-paktum szerzője nem zsidó volt? Emelt hangon mondja Fleischhauer: mi Herzl szellemében akarjuk a zsidókérdést megoldani. *Vegyék meg a zsidók Madagaskárt, ugysis eladó. Ott nyugodtan — és távol az összes völkisch módon élni akaró népektől, — élhetnek. Mi nem akarjuk a zsidók által interpretált demokráciát, mi kötött demokráciát akarunk*, amelyet azonban csak germán nemzeti géniusz valósíthat meg.

Majd hirtelen a legkomolyabban kérdezi. „Hol van a zsidók titkos irattára? Ki most a zsidó kancellár? csak a B. B. és a szabadkőművesek tudnák azt megmondani. De ők, sajnos, soha nem teszik meg és erre a kérdésre sohasem kapunk választ.”

A törvényszék szakértője bejelenti, hogy a B. B. Rend Magyarországon ma sem létezik és azt is, hogy a B. B. rendnél sokkal jobb próféta volt maga Maurice Joly, aki ezen világháborúról és forradalmakról szóló részt már 1865-ben megjósolta és akinek könyvéből majdnem szószó szerint másoltattak le ezek a próféciaik.

Fleischhauer erre sem jön zavarba és a legnagyobb meglepetésre jelenti, hogy először is Joly Maurice zsidó, mert arcvonásai igen hasonlítanak Marxra és Achad Haamra, továbbá idézi Herzl Tivadar Alt-Neuland című regényét, melynek főszereplője Joe-Levy nevű egyén. Joe Levy és Joly az egy személy. A bíróság és a közönség bámulatára a következő eredeti formában történik ez a varázslat. Ha Joe-ból elvesszük az e betűt, viszont a Levyből az ev betűket, úgy marad Joly. Hát nem bizonyítja ez is azt, hogy a jegyzőkönyvek léteznek és valódiak? Így megy ez napról-napra. Hat napon keresztül beszélt Fleischhauer, nem hagyva ki egyet-

len vádat sem, amit valaha a zsidók ellen emeltek. Vértád, uzsora, kizsákmányolás, fajgyalázás és a mindig visszatérő refrén, viláгурalmi törekvés, melynek bizonyítékai a Cion Bölcsseinek Jegyzőkönyve.

Felsorakoztatta az egész arzenálját az antiszemita irodalomnak. Ki-sült, hogy a világ minden irodalmi és politikai nagysága antiszemita volt. Majd újból a szabadkőműveseket támadja, akik szerinte nem mások mint a zsidó viláгурadalmi törekvések eszközei és akik tulnyomóan zsidók. A világháboruban a szabadkőművesség volt a zsidóság végrehajtó bizottsága. A bojkott mozgalom az ő művük. Ferencz Ferdinánd meggyilkolása, amely a világháboru kitörését eredményezte, szintén az ő tervük volt. Hosszan beszél az építő árja és a romboló zsidó szellem közötti különbségről.

Ezután a bibliai magyarázók, a katolikus egyház kerültek sorban terítékre, végül az elnök enyhe gunnyal fordult Fleischhauerhez: „Die Juden sind schon erledigt, die Bibelforscher zappeln am Boden, wie lange braucht Herr Fleischhauer noch um die Freimaurer und Bolschewiken niederzukriegen?“

Végül kilőtte Fleischhauer az utolsó nyilát is, midőn kijelentette, hogy a *jegyzőkönyvek szerint a zsidók a földalatti vasutakat fogják felhasználni ahhoz, hogy a városokat a levegőbe repítsék*. A bizonyíték a szófiai katedrális felrobbantása, mely szintén a szabadkőművesek, illetőleg a zsidók műve volt. Vég nélküli talmud citatumok és Schulchan aruch idézetek következnek, amelyeket ő mind titkos és csak a zsidók által hozzáférhető tudománynak nevez. Hat napi tájéktzó és minden tárgyi-lagosságot nélküli zsidó antiszemita agitáció után végül szóhoz jutott Loosli író a törvényszék kirendelt szakértője:

Fleischhauer szakértő munkája, mondja Loosli, nem a szakértő megnyilatkozása, hanem antiszemita Werbeschrift. Nem támaszkodik elfogulatlan tudományos okiratokra, hanem főképpen antiszemita és antide-mokratikus nyilatkozatokra. Rátérve a jegyzőkönyvekre, hivatalos adatokkal bizonyítja be a hamisítás kétségbevonhatatlan tényét és ezt tendenciózus, céltudatos munkának tartja. De feltéve, ám meg nem engedve, hogy ha a jegyzőkönyv valódi is volna, akkor sem lehetne érte egy egész népet, vagy az egész szabadkőművességet szolidárisan felelőssé tenni ezért elpusztulásra ítélni. Akkor is csak a szerzők volnának érte felelősek. A *III. birodalom ízgató munkája ez, melynek eszközei között első helyen áll az antiszemitizmus*. Vajjon nem látogatta-e meg Streichert Hitler kan-cellár 50-ik születésnapja alkalmával? Fleischhauernek a szakértői véleménye a fajelméletre támaszkodik. A fajelmélet az a tudomány, amely-nek német magyarázata szerint a legnagyobb gazember, ha árja származásu, sokszorosan felette áll a legnagyobb nem árja szellemóriásnak, Ez nem tudomány. A tudósok is foglalkoznak ugyan a fajelmélettel, de csak mint kísérletező eszközzel, a pszichiatría és kriminalizmus területén. A német fajelmélet szerint minden zsidó — nincs kivétel — született bűnöző, legjobb esetben látns formában, lelke mélyén szunnyadozik és bizonyára csak elővigyázatosságból és okosságból rejti el, hogy azután adandó alkalommal kitörjön belőle. Ha ezt tudománynak kell neveznem, akkor, kiáltja Loosli — mint legnagyobb elérhető kitüntetést és tiszteletet, — inkább kérek egy bizonyítványt gyógyíthatatlan hülyeségről, meg-felelő intézeti kezeléssel. És ha tudománynak nevezhető, hogy minden Streicher, Harman, Denke, Strennickel, az ő nordisch-árja nemes vérüsége miatt több értékű, mint a mi zsidóink, a mi szabadkőműveseink, a mi szocialistáink és a mi szabadgondolkodóink, akkor én inkább kérek egy

jól irányzott kegyelem lövést, mert a földi élet ilyen körülmények között egy percig sem jelent örömet számomra.

Loosli áttér a B. B. Rend szerepére, *amely politikával nem foglalkozik és csak emberbaráti célokat szolgál. Bemutatja, hogy a háború alatt mennyire kitünt vallás és fajkülönbség nélkül való szamaritánusi tevékenységével, kórházak felállításával.* Ugy a zsidó B. B., mint a szabadkőművesek nem titkos, hanem zárt testületek, melyek speciális működésüket sajátos formáikban gyakorolják. A szabadkőművesek felvesznek zsidókat is, de a zsidókkal semmi külön kapcsolatuk nincs. Érdekes statisztikát hoz, mely szerint a svájci Alpina Loje 2%, az Old Fellow 1 százalék és az Union egyetlen zsidó taggal sem rendelkezik. Ez a Fleischhaueri összefüggés a zsidók és a szabadkőművesek között. De az antiszemita szakértőnek nem az igazság a fontos, hanem az agitáció és propaganda az antiszemitizmus ideája mellett. Okmányokkal operál, amelyek nem léteznek, olyan páholy archivából, amely nem létezett. *Loosli felolvassa a B. B. Rend statútumait, melyek mutatják, hogy a Rend csak az emberieséget és a jótékonytságot szolgálja.*

Eldől a per

1935 május 14-én a nagy per eldőlt, a svájci bíróság döntött és a Cion Bölcsének Jegyzőkönyvét plágiumnak és szennyiratnak minősítette. A bíróság szerint a „vádlottak semmi bizonyítékot nem tudtak produkálni arra nézve, hogy a jegyzőkönyv valódi lett volna, viszont belső tartalmánál fogva teljesen kimeríti a szennyirat, a plágium fogalmát és mint ilyen, Svájc területén való terjesztése az idevágó szakaszok szerint tiltva van.“ A vádlott terjesztőket pénzbüntetésre ítélte.

Jellemző a bíróság mentalitására, hogy a védelem ügyvédjének kijelentésére hivatkozva, „miszerint eljön az idő, hogy Svájc minden házában fogják a jegyzőkönyvet ismerni“ az elnök látható felháborodással a következőket mondja: „En borzadók attól az eljövendő középkortól, amelyet a védelem megjósól. En nem vagyok próféta, én azonban olyan jövőt szeretnék elérni, amelyben az emberek csodálkozni fognak, hogy különben okos emberek tizenégy napig törték a fejüket egy ilyen neveléses ostobaság felett, mint a Cion Bölcsői Jegyzőkönyveinek valóságá.“

Z S I D Ó V I L Á G

Alfred Kerr: Walther Rathenau

Von IDEE.

Durch die Musik beflügelt, an den Ewigkeitszügen der modernen Dramenliteratur berauscht, als Entdecker neuer Werte und Detronisierer falscher Götter, führte Kerr einst unter Schumann's Weisen den „Marsch der Davidsbündler gegen die Philister“. „Es ist — schrieb er in jenen Jahren — das Singen einer Harfe, die eine Schleuder ist; das Klingen einer Schleuder, die zur Harfe wird.“ Er ahnte dazumal nicht, dass er jenes Landes verstossen wird, des-

sen Litteratur er grossziehen half, dessen Mimenkunst er läutern half, für dessen Sprachen und Gedankenschatz er soviel getan, dass man zu ihm aufblicken durfte, wie zu einem grossen, schaffenden Künstler der Kritik mit den „Ewigkeitszügen“; — er ahnte damals noch nicht, dass er im Kampf gegen die Philister zum wirklichen Vertreter jenes Davids werden könne, der ihn damals bloß durch Schumanns Melodie zu jenem Kampf spornte, von dem er selber sprach, als er den Götzen Sudermann zu stürzen sich anschickte: „Man kämpft weniger gegen ihn... als vor Denen, die auf ihn blicken;“ — er ahnte damals noch nicht, dass er mit verbissenem Stolz wird sagen dürfen, (müssen), dass seine Bücher durch den Scheiterhaufen geehrt wurden. Die Schleuder, die Philister, die Harfe: die waren aber auch stets zur Hand: die Schleuder gegen die Philister, die Harfe um den „lachend-leidenschaftlichen Anteil an Erneuerungen menschlicher Dinge“ zu fühlen und „die Seligkeit, die Seligkeit, die Seligkeit des Daseins“ zu besingen.

Der Kampf ist ausgekämpft, jene Seligkeit ist verschwommen — was übrig blieb, das ist der leidenschaftliche Anteil an den menschlichen Dingen.

In dieser Seelenverfassung schrieb Kerr die Erinnerungen eines Freundes an Rathenau, einen Gruss ins Jenseit, eine Rehabilitation, eine Erhöhung.

Doch, um es vorweg zu sagen: die Rehabilitation war nicht nötig und die Erhöhung ist ihm nicht ganz gelungen.

Kerr, einst Dichter und Künstler der gedrängten Prosa, der alle feine Regungen künstlerischer Sucher und Seher, Träumer und Wahrheitsverkünder erkannte und in seinen Schriften festbannte, — hatte für das Leben eines Mitmenschen, der auch Freund zugleich war, zu wenig Verständniss verraten. In seinem gekünstelten Styl (der wahre Kunst bot) war er gross, — und wo er „sogar, einmal, auf den sogenannten Stegl verzichten“ will, ist er verflacht. Er war ein Marquis der Pose. Es stand ihm aber scheinbar gut. Er brauchte das Prunkgewand, um den Effekt zu erhöhen, — doch was er sprach, war weise, tief und wahr. Und dafür verziehen wir ihm den äusserlichen Tand. Aber ohne diesen Tand will es nun einmal nicht so gut gehen.

Der Kern des Buches — schreibt Kerr — bleibt folgender: „Ein Mensch, der anfangs weltlich, eitel, snobhaft, geltungsgierig, fast bereit zum Renegatentum ist — der steigt selbstlos, selbstfeindlich zur grossen Sachlichkeit empor. Zum letzten Ernst... Er wird ein Stück Heiliger.“

Aus Rathenaus Fehlern hat Kerr zu viel Aufsehens gemacht: (Gemordet wurde er ja doch nicht wegen seiner Fehler, sondern wegen seiner Vorzüge, wegen seinem Patriotismus, wegen seiner Selbstverleugnung, wegen alldem, wofür ihn Kerr einen Heiligen nennt). Der Aufstieg, der Amateurismus in Kunstdingen, seine politischen Fehlgedanken (Fehlritte waren es damals noch nicht), ein bisschen Schäckern, zuviel Tantiemen die er bezog, eine Sprödigkeit bei Freundschaftsbeziehungen und dann alle Fehler, die

man so leicht auch bei Kerr nachweisen könnte, — die alle müssen herhalten um für den Aufbau des Dramas, das Alfred Kerr in ungebundener und ungebendiger Prosa schrieb, die ersten vier Akte zu bieten. Doch die vier Akte sind zu flach und zu trist und bieten nicht den richtigen Unterbau für das was kommen soll. Vielleicht war Rathenau nicht so gross, wie ihn Kerr *nachher* sah, sicherlich nicht so sehr von Fehlern behaftet, wie er *vorher* in den ersten vier Akten bei Kerr erscheint. Der Anlass so gross heranzuwachsen, war nicht erst im letzten Akt gegeben. Der Halm war kräftig, die Blüte versprechend, — konnte man nicht schon früher auf eine gutausgewachsene Ähre schliessen?! Bloss dass er ein „Don Quijote des Idealismus“ gewesen sein soll, „ein Pflichtmensch“, ist selbst als Erfüllung viel zu wenig.

Und war es ein Drama, vom Leben, — nicht von Alfred Kerr, — mit eiserner Hand geschrieben, und mit wirklichen, veritablen Frommer-Pistolen beendet, hat doch der Moralist, der Kritiker nicht mitzusprechen. Jener Ibsen, den Kerr den Befruchter der modernen deutschen Dramen-Litteratur nennt, tat das auch bloss in seinem Peer Gynt, einmal:

„Getrost, mein Freund! Ich habe Takt; — Es stirbt der Held nicht vor'm fünften Akt.“

Hier hat Kerr nicht bloss auf den Styl der Schreibkunst verzichtet, er verzichtete auch auf den Styl seines persönlichen Verhaltens, der ihm geboten hätte bescheidener im Hintergrund zu bleiben und nicht ein Buch zur eigenen Rechtfertigung zu schreiben. Ecco! (wie Kerr es selbst oft sagte).

Kerr hat zuviel aus Selbst-Miterlebtem schöpfen wollen und übersah die Grösse, die in den ureigensten und unverfälschten Bekenntnissen Rathenaus steckte:

„Jedem schrankenlosen Verehrer des intellektualen Denkens sei es von früh bis spät wiederholt: der grössere und edlere Teil des Lebens besteht aus Wollen.“ „*Alles Wollen aber ist unbeweisbares Lieben und Vorlieben...*“ „Was wir schaffen, geschieht aus tiefstem, wissenlosen Drang, *was wir lieben, ersehnen wir mit göttlicher Kraft, was wir sorgen, gehört der unbekannten künftigen Welt, was wir glauben, lebt im Reiche des Unendlichen.*“

Der Mann mit dem unbegrenzten Idealismus, der Pflichtmensch, den Kerr mit bissender Ironie einen Aufsichtsrathenau nennt, schreibt, betont, posaunt es, um sich, und alle anderen damit zu binden und zu verpflichten:

„Wirtschaft ist nicht Privatsache, sondern Gemeinschafts-sache, nicht Selbstzweck, sondern Mittel zum Absoluten, nicht Anspruch, sondern Verantwortung.“ So sah er es, als er „Von kommenden Dingen“ schrieb. Später hätte er geschrieben: „Auch Wirtschaft ist nicht Privatsache...“

*Das war der Mann, der immer wiederkehrt,
Wenn eine Zeit noch einmal ihren Wert,
Das sie sich enden will, zusammenfasst.*

Da hebt noch einer ihre ganze Last
Und wirft sie in den Abgrund seiner Brust.

(R. M. Rilke)

LORD READING

Irta: Dr. POGANY A. tv., Oradea

A nagy emberek élete rendszerint egy darab történelem. Akkor is, ha csak szenvedői és nem kreálói a történelemnek, mert bennük visszaverődik lényege a kornak, amely őket mozgatta, vagy amelyet ők mozgattak. Szeizmográfok ők néha, a világtörténelem vulkánjának látens erői morajlanak mögöttük. Igaza van Romain Rollandnak: „A nagy emberek olyanok, mint a magas hegycsucok, szél süvölt körülöttük, a felhők beburkolják, de jobban és könnyebben lélegzünk ott, mint egyebütt. Ha köznapi emberek nem is élhetnek mindig ezeken az ormokon, de zarándokoljanak fel évenként oda egyszer. Meg fogják ujitani tüdejük lélegzetét és erejük véréét. Azután le fognak szállni az élet síkjára, a mindennapi harcra erős szívvel.” És húzzuk most egy pillanatra szét a világhistória szinpadának függönyét és a nagy liberális korszaknak néhol csak egy történelmi emlékké merevült halhatatlan nevei között élesen rajzolódik ki a ma is élő halhatatlannak, Lord Readingnak markáns alakja.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Zola Emilnek hosszú esztendőkön csak annyi köze volt az irodalomhoz és a könyvekhez, hogy — inas volt egy könyvkereskedésben. Garribaldinak is jó ideig csak annyi köze volt az olasz szabadsághoz, hogy mint hajósinas olasz hajókon szabadon vitorlázhatott a két világrész között. Amint inasévekkel kezdette életét Poppin a nemrég elhunyt nagy elektro-fizikus és Hearst az amerikai újságkirály is.

Az utolsó évszázad talán legragyogóbb karrierje az Isacs Dániel Rufusé, a későbbi Lord Readingé szintén az inasévek bizonytalan perspektívájú ködében fogamzott. Hajósinas volt, mint rövid ideig Garribaldi, vagy Poppin, még csak nem is egy luxushajón, hanem egy szerény vitorlásokon, amely ekkor még bizonytalanul imbolygott az oceánon, mint a fiatal hajósinas még bizonytalanabb karrierje. India jövőndő alkirálya ekkor még boldog volt, ha kívülről megcsodálhatta a kormányzói palotát és nem volt több köze Kelet legendás birodalmához, mint hogy szabadon szöhetette álmait Bombay vagy Kalkutta molóin, ahol szerényen meghuzhatta magát a fülledt indiai éjszakában.

Dániel Rufus pályája azonban nem rendkívüli idők rendkívüli karrierje, amidőn a Sors csodálatos, de néha logikátlan művészettel rajzolja meg a historiai figuránsok életutját. A nagy liberális kor-

szak kiegyensúlyozott konstellációi között indul el merészen, de annál biztosabban ívelő pályája, melynek minden egyes állomásához, s Anglia igazságügyi gépezetében később elfoglalt minden egyes hierarchikus fokozatához geniejének ragyogó, de pontosan elvégzett munkájával jutott el.

A fiatal hajósinas az Indiával kiépitendő nagy kereskedelmi kapcsolatokról és gazdasági hegemoniáról álmodott, amilyent a korábbi századok hódítói és kincskeresői, a huszadik századnak pedig néhány hatalmas koncepciójú vállalkozója gyakorolt a gyarmatokon, mint a Montefiorék Afrikában, a Mosenthalok Ausztráliában és a Guggenheimek Amerikában. Hamarosan rá kellett jönnie azonban, hogy a hindu rádsák, nizámok és nábobok miniatűr, sőt néha európai értelemben is tekintélyes kiterjedésű birodalmai már nem a szabad lehetőségek korlátlan hazái, ahova egykor az angol és francia hódítók mérhetetlen profit reményében indultak, mint a portugál és spanyol kalandorok az inkák kincseinek kiaknázására. Rá kellett jönnie, hogy századok éjjele borult a régi időkre, amidőn a Keletindiai társaság szédületes összegekkal gazdagította az angol nemzeti vagyont mérlegét és amidőn kalandorok mint Dupleix, vagy organisateurök, mint Warren Hastings irigyléreméltó nábobjai lettek a dominiumok pénzügyi aristokráciájának.

Dániel Rufus kereskedelmi vállalkozásai kedvezőtlenül végződtek. A titokzatos Kelet csak harminc esztendő múlva hozta meg számára a dicsőséget és ragyogást, most azonban semmi egyebet, mint — egy kereskedelmi csődöt, amit egy borongós őszi napon jegyeztek be a londoni törvényszéken. A konzervatív Angliában, ahol a technikának minden fejlettsége mellett is talán legtovább állott fenn az adósok börtöne, ahol a bűnösöket még ma is egy középkori formula szavaival ítélik halálra, egy szürke aktacsomó hirdette, hogy Rufus Daniel londoni lakos polgári értelemben elvesztette a nevét, — mielőtt még neve lehetett volna! Es a homo anonymus teljes ismeretlenségéből indult el újra az Életnek, melynek meredekje — mint Gyóni Géza éneklí a zsidó poétáról „kálváriánál is kálváriább. És bár kő hullott a kis zsidó gyerekre, a csucstól mégis elérte“. A csucstól, mely nemcsak hirnevet, de új nevet is adott számára nemesi prédikátumokkal és a lordok méltóságával Európa egyik legrégibb főnemességében.

Bár nem volt a pénz szerelmese mint Voltaire, aki szerencsétlen tőzdespekulációi után megsértődve a Sorstól és a porosz királytól, Európa detronizált szellemi fejeként vonult vissza schweizi magányába, mégis a kereskedelmi csődöt lelki csőd követte. Életének „Sturm und Drang“ korszaka elmúlt és az indiai vállalkozás romantikus ábrándjait a realitások periódusa követte. Kissé megfordítva alakult ugyan a karrierje mint az a mindennapi élet sablonjában oly gyakran előfordul. Az intellektualizmus hajótöröttjei ugyanis gyakran a kereskedelem elasztikus partjain igyekeznek kikötni. Daniel Rufus viszont kereskedelmi vállalkozásai menthetetlen zátonyáról az intellektuális pályák felé menekül.

Ügyvéd lesz és különösen a büntetőjog, vagy amint a szocio-

lógusok tetszetősebben nevezik az államok kollektív önvédelmének tana érdekli. London egyik legkeresettebb és legbiztosabb iudiciumbüntető jogásza lesz, aki praxisa mellett épugy politizál, mint a francia Briand, vagy az olasz Sonnino. De míg az utóbbiakat a politikai élet kiszámíthatatlan fordulói emelték a miniszteri székre, addig Dániel Rufus állami szolgálatba lép és az igazságügyi apparátus bürokratikus fokain lép előre. Ügyész, főügyész, koronaügyész, majd igazságügyminiszter lesz és ezt a méltóságot épp oly nemes egyszerűséggel és demokratikus közvetlenséggel foglalja és látja el, mint az ügyvédségben, sőt igazságügyi reszortban is pályatársa, a szegény vidéki tanító fia: Vázsonyi Vilmos.

Ama pártnak égisze alatt jutott el a miniszteri székre, amely a Stuartok óta a liberális hagyományok leghivatottabb őrzőjévé vallotta magát és ama férfiú premiersége mellett, aki szerint a mai generáció a világtörténelem legnagyobb korszakának volt csendes vagy harcoss szemlélője. Lloyd George elvitázhatatlanul nagy tehetsége és temperamentuma mellett, Dániel Rufus a nyugodt megfontoltságnak szinben és hangban temperáló szordinóját alkotta az angol kabinetben.

Jó ideig azonban csupán a miniszteri bársonyszékeken volt hivatalos helye a Lordok Házában, hol a zsidó főnemeselek utját Sir Solomon Medina nyitotta meg két és fél századdal korábban. III. Károly és Orániai Vilmos eme nagyhatalmu pénzügyi irányítójától, aki szinte korlátlan hatalommal intézte a spanyol örökösödési háboru pénzügyi és gazdasági kérdéseit, hosszú út vezet Sir Moses Montefiore-nek, vagy Lord Rotschild Nathan-nak az angol zsidóság történetében is ragyogó állomást jelentő nevein keresztül Isacs Dániel Rufusig, aki az angol főnemesség hagyományos szokásához híven új neven: Reading lordjaként vonult be a nemes tradicionálizmus és századok törvényhozói tapasztalataitól patinás, s Európa egyik legrégebb tanácskozó testületébe.

Az egykori hajósinas karrierje azonban tovább ível felfelé akkor is, amidőn az igazságügyi reszort legfőbb funkcionáriusi tisztét letette és Anglia dimplomáciai szolgálatában képviselte Amerikában hazáját. Lord Birkenhead szerint Washingtonban még nem volt angol követ olyan népszerű, mint Sir Rufus Isacs. Az 1921-es esztendő meghozta számára a legnagyobb állami méltóságot, amit angol állampolgár elérhet, amely Nagybritánia királyának és India császárának suverain felségjogainak kifejezője Keleten: az indiai alkirályságot. Anglia egyik, vagy talán éppen legértékesebb dominiumának kormányzása ezekben az időkben a legértékesebb kormányzói kvalitásokat igényelte, mely a római imperiumban oly klasszikusan megfogalmazott, s Disraeli óta a Szigetországban is kikristályosodott „divide et impera” elvét a politikai vezetés oly tökéletes művészetével érvényesítse tovább, mint azt Anglia gyarmatpolitikája két évszázadon keresztül oly híven megvalósította.

A brit hegemoniának a tudatos terüzszerűség és opportunus belátás pilléreire épített falait különösen a nagy háboru befejezése után újult erővel kezdték nyaldosni a hindu szabadságmozgalom

lángjai. „India — írja Rabindranath Tagore — egykor az árja hinduké volt, akik ott éltek, dolgoztak, vérükkel öntözték a földet, születtek és meghaltak ott. De ezzel nem állt meg a történelem. Jöttek a mohamedánok, mert szintén ott éltek, küzdöttek, véreztek, születtek és meghaltak. Am jöttek az angolok és ugyanazon a jögon India az övék is. De nemcsak az övék, hanem az emberiségé, mint maga a Föld!” És jött Ghandi erőszaknélküliség-elvével, az erő passzív rezisztenciájával, vagy talán mondhatnók így is a passzív rezisztencia erejével. Az első kormányzók brüsszk módszerei helyett szükség volt az új alkirályra, aki megértse Európa követeléseit és Kelet vágyait, összhangba hozza a Szigetország realizmusát India miszticizmusával, meghallja a hódítók postulatumait és a páriák sóhajait és közös nevezőre hozza a brit imperializmus érdekeit a hindu szabadságmozgalom expanzív erejű törekvéseivel.

Igy keresték és találták meg az új alkirályt Lord Reading személyében, akinek ősei még Északitália szabad városaiban szívták a renaissance korának tisztult levegőjét. Don Fernando de Medici és a többi városállamok teljhatalmu urai itt adtak fejedelmi pátensekkel, rendeletekkel és adománylevelekkel biztosított menedékjogot a pyrenneusi félsziget menekülő zsidóinak. A génuai ghetto késői leszármazottja Dániel Rufus pedig a brit szigetek életét élte, amelyet a szabadság honának rajzolt meg már Julius Caesar, s amelyet a tenger, a szabadság szimbolumának látott Dimitrij Mereskovszky.

A nagy liberális korszak pedig, amelyet a születés jogán magának vitat a polgári társadalom, s amelyet — mint azt Talleyrand is bizonyított — több mint egy évszázaddal a franciák előtt valószínűleg meg Británia népe, rákerült a Sors válaszfutára. S ha néhol a világhistória rivaldájának ismert vagy kulisszamögötti rendezői az ájult kábulás, vagy a tudatos feledés fátylát is akarják rábocsátani a liberálizmus nemes tradícióira, akkor is mint fénylő üstökös fog feltűnni a kis hajósínas alakja, aki egy reális korszak legromantikusabb karrierjét futotta meg, akit a brit imperium állított hű prokurátornak és éber őrszemnek a birodalom keleti vartájára, hogy hindu nábobok és szegény páriák között dicsőséget és tekintélyt szerezzen Angliának, megbecsülést és autoritást — amint az Óvilágban rövidesen nevezték — „a felséges zsidónak” — Lord Readingnek!

A német-zsidó Kulturbund egy éve

A német zsidók Kulturbundja most tette közzé jelentését első évi működéséről. Emlékezetes, hogy a német zsidók kiszorítva az állam kulturális életéből rákényszerültek a maguk kulturegyesületét létrehozni és örömmel kell megállapítani, hogy ez az új intézmény minden vonatkozásban megállotta a helyét — a borulatók várakozása ellenére is.

Nehéz volt ezt az intézményt létrehozni, ugyszólván a semmiből, abban az atmoszférában, amelyben a zsidók voltak, abban az atmoszférában, amelyben a hatalom urai — szemben a zsidósággal. Egyik oldalon

gyülmöködés, a másik oldalon kétségbeesés. Mégis: az akarat és elszántság győzött, s a szellemi erők összegyűjtésén kívül meg lehetett találni a gazdasági alapot is.

A Kulturbund első sorban a zenei és színházi életet igyekezett megteremteni a zsidó közönség számára. Joseph *Rosenthal* számol be a zenekarról és az operáról. Elmondja, hogy mennyi nehézségbe került egy szintizta zenekari ensemble összehozni, hiszen fuvós hangszerrel foglalkozó zsidó muzsikussal jóformán alig volt Németországban.

De csakhamar ki lehetett nevelni néhány muzsikust erre az állásra is. A zenekar komplett, de a zsidó modernnek bemutatása, így első sorban a Gustav Mahler művei jobb időkre maradnak, amikor az orchestert újabb fuvósokkal egészítik ki és a növekvő teljesítménnyel legyőzzetik a modern partitúrák zenekari nehézségeit is.

Még nehezebb volt a *szólisták* kinevelése és beillesztése az együttesbe. A legtöbb neves zsidó énekes és énekesnő kiment külföldre, ahol új munkaterületet remélt képességének és nem egyszer, megfelelő sikerrel. Ám az utánpótlás megtalálása itt is sikerült.

Joseph Rosenthal megállapítja, hogy amennyiben az elmúlt székben voltak repertoár nehézségek, úgy azok *ennek* a körülménynek tudhatók be. Bizonyos szerepkörre nem mindig sikerült megtalálni az alkalmas embert.

Ami a *dramaturgiát* illeti, erről Julius Bab számol be. A drámai színház rendezője egyébként az ismert *Hessnek*. Utal a nehézségekre, amelyek minduntalan felmerülnek, ha mindjárt az első pillanatra úgy is látszik, hogy a Kulturbund dramaturgiája nagyon egyszerű. Új színpadi írókat is akartak kitermelni, de a beérkezett kétszáz darabból legfeljebb négy volt olyan, amely felhasználható volt. *Igaz* talentum ritka a színmű-irodalomban. A Kulturbund repertoárjának máig egy külön nehézsége is volt: maga a zsidókérdés. Bizonyos zsidó tárgyú darabok előadását a hatóságok egyszerűen nem engedélyezték volna. Az egyik zsidó darabnak az a baja, hogy problématikája már divatjamult, a másikkak, hogy nem adható elő, harmadikkak, hogy szerzője nem engedi meg, hogy zsidó színpadra vigyék és így tovább, úgy annyira, hogy bár egy ügyes újságíró felsorolt vagy nyolcvannégy zsidó színpadon előadható darabot, alapos átvizsgálás után ezek száma leapadt féltucatra.

Az *organizátorikus* felépítésről is olvasunk érdekes közleményt. Dr Kurt *Singer* magánlakásán született meg a Kulturbund ötlete és az intézmény első gárnitúrája előbb csak négy emberből állott, később felszaporodott kétszázra. A Kulturbundnak nyolc alosztálya van: színészi, alosztály vezető Julius Bab; opera, vezető Rosenstock zenemester; koncert alosztályi vezető Michale Taube dirigens; előadó alosztály Arthur Eloesser, M. Osborn, Prof. Julius Guttmann, Prof. Landsberger, diszletezési alosztály; technikai alosztály, igazgatási vezetőség és a Mitgliederbüro, amelynek vezetője Lili Eistenstädt, volt színházi igazgató. A felügyeletet egy felügyelőbizottság végzi és a gazdasági ügyeket pedig külön igazgatóság intézi. A tagoknak száma már az első hónapokban tizenhétezerre emelkedett, ez mutatja, hogy egyre bonyolultabbá válik az apparátus. Ma már a tagok száma a harmincezret is meghaladja.

Néhány érdekesebb bemutató az 1933—34. évben: Lessing: A bölcsh Nathan, Mozart: Figaro házassága, Shakespeare: Othello, Wolf Ferrari: Kiváncsi asszonyok, Schnitzler: Paracelsus, Juskevics: Sonjin és a főnyeremény, Grillparzer: Esther, Mozart: Éjjeli muzsika, Ibsen: A vadkacsa, Offenbach: Hoffmann meséi, Shakespeare: Amit akartok, Per-

golese: La serva padrona, Jap Kolo, Noel Coward, Bruno Franck, Schnitzler egy darabja.

Az új szezon természetesen még sikeresebb eredményekkel zajlik le. Azok a külföldiek, akiknek alkalmuk volt a Kulturbund akármelyik előadásán részt venni, elragadtatással állapíthatják meg, hogy a nagy nyomorúságban sem veszteget a német zsidók alkotó ereje és a művészet új medrébe beszorítva éppen olyan nagy szellemi erőfeszítésekre képes, mint mikor ez a kollektív energia a német génusz szolgálatában állott.

Nem érdektelen, hogy a Kulturbund ma már a vidéket is behálózza. Kölnben, Frankfurtban, Breslauban, Drezdában, Felsősziléziában és Keleteszféliában vannak fiókok, amelyek rendkívül agilis kultur-munkát fejtenek ki.

Az Erdélyi Zsidó Diáksegélyző bulletinje

Az Erdélyi Zsidó Diáksegélyző immár rendszeresített „Bulletin“-jének 6-ik száma jelent meg május hó végén. A jó kiállítású füzet teljes gazdasági képet nyújt az 1934-es esztendőről és beszámol az 1934—35-ös tanév pénzügyi helyzetéről. Pedáns adminisztrációról, racionális gazdálkodásról tesznek tanúságot a felsorakoztatott számoszlopok és a közgyűlés elé benyújtott zárszámadások. Minimális költséggel, költségvetési keretein belül maximálisat nyújtott az E. Zs. D. a bemutatott közgyűlési periódusban. A gazdasági eredményeken túl nagy örömmel regisztrálhatjuk a megindult pozitív zsidó kulturmunka eseményeit, az E. Zs. D. és a zsidó diákság harmónikus együttműködését, amit ez évben semmi sem zavart meg. *Dr. Hamburg József* tv. megértő türelme és ifjuságunk iránti szeretete eredményezte ezt a régen várt békét, a diák-egységnek az egyetemes zsidóság érdekében kifejtett munkáját. A diáksegélyezés principiumainak tisztázása és ezeknek a zsidó népi érdekekkel való koordinálása emelik a Diáksegélyző társadalmi munkájának értékét. Mindezek kétségtelenné teszik, hogy az Erdélyi Zsidó Diáksegélyző társadalmunk egyik jól működő, értékes szociális intézménye, amely hivatását tervszerűen betölti.

Az E. Zs. D. oradeai körzetének külön beszámolója bizonyosságát nyújtja annak, hogy szervezettséggel, munkakészséggel komoly eredményt lehet elérni. Elismeréssel kell adóznunk az oradeai körzet vezető ségének azért a kiemelkedő társadalmi teljesítményért, amit beszámoló jában felmutatott.

CSEHSZLOVÁKIA

A csehszlovákiai é. *Fides* (Pozsony), *Ostrava* (Mährsch-Ostrau) és *Humanitas* (Prága) páholyok most ünnepelték fennállásuk tiz éves évfordulóját, amely alkalommal eddigi működésüket is ismertették, beszámoltak kísérleteikről és eredményeikről és oly anyagot gyűjtöttek így össze, amely számunkra is rendkívül érdekes és értékes.

Az é. *Fides* páholy nagy arányu tevékenységet fejtett ki karitativ és egyéb ilyennek mondható akciók terén, foglalkozott a zsidó társadalmi kérdések intézményes megoldásával és feleletet próbált adni az ifjúság kérdésére is.

Jótekonysági akcióinak formáját és anyagát a szlovenszkoí körülmények szabták meg nagyrészt. A páholy tagjai együttműködtek a Masaryk-ligával a tuberkulózis elleni küzdelemben a zsidók körében és 30 beteg gyermeket helyeztek el szanatóriumokban. Gondoskodtak mostoha viszonyok között élő zsidó anyák gyermekeinek a neveléséről és nagyarányu munkát végeztek különösen a ruszinszkoí szegény-akcióval kapcsolatban. De tágabb értelemben is foglalkoztak karitativ munkával: gyűjtéssel segítették a bulgáriai földrengés és a palesztinai arab felkelés áldozatait.

Ezeknél a megbecsülendő és elismerésre méltó, de mégis csak alkalmi jellegű karitativ teljesítményeknél még inkább figyelemre érdemes az é. *Fides* páholy ama törekvése, hogy nyomorenyhitő és más társadalmi akcióit centralizálja és intézményesítse. A pozsonyi tv-ek egy „munkaszervező-iroda” megszervezésén is fáradoznak.

Az é. *Fides* páholy alapítványokkal is rendelkezik. A nővérek zsidó gyermekek támogatására teremtettek alapítványt. A „Josef Fischer”-alapítvány jövedelmeit jótekonysági célra osztja ki évente a páholy, míg a „Dr. Josef Popper”-alapítvány jövedelmeit a helyi zsidó kórház élvezi mindaddig, amíg a *Fides* ezt szükségesnek fogja látni.

A páholy az ifjúság ügyével is sokat foglalkozik. A középiskolások számára zsidó irodalomból és történelemből versenyvizsgát rendezett könyv és pénzjutalmak kiosztásával. Megvalósították a kamatmentes kölcsönök nagyszerű gondolatát, amelyeket főiskolásoknak vizsga és más díjak fizetésére folyósítanak. Végül megalakították a szlovenszkoí kulturszövetséget, amelynek égisze alatt otthont és könyvtárat létesítettek az ifjúságnak. Ez a nagyszerű kísérlet azonban a radikalizált ifjúság közönye miatt sikertelen maradt. Ez a sikertelenség a számunkra is figyelemre méltó, hogy legyen arra, hogy más uton kell haladnunk.

A pozsonyi páholy tette le a kassainak is az alapkövét, amely „Concordia” néven 1931-ben alakult meg.

Az é. *Fides* égisze alatt nővérszervezet is működik.

A páholy karitativ, kulturális és más célokra 300.000 cseh koronát fordított eddig.

*

Az é. *Ostrava* tagjai a páholy tulajdonképpeni megalakulása előtt a különböző helyi jótekonysági egyesületekben fejtették ki BB-munkát. Ők voltak a megszervezői a háborús menekültek támogatására és vissza-

telepítésére irányuló akciónak is. A páholy tagjai most is vezető helyeket töltenek be a különböző zsidó intézményekben.

A páholy saját székház építésének tervével foglalkozik, amelynek céljaira házépítési alapja van. Az alap hozzájárulások által egyre gyarapodik és jelenleg 80.000 cseh koronát tesz ki.

*

Az *é. Humanitas* tiz éves jubileumának fényét különösen emelte, hogy most lett tagja a páholynek Max Brod, a nagynevű zsidó író.

A Humanitás eddigi működése során intenzíven foglalkozott az ifjúsági kérdéssel, az átrétegezés problémájával, foglalkozási tanácsadó létesítésével és a zsidóság kulturális kérdéseivel.

Emellett az elméleti jellegű munka mellett gyakorlati téren is széles körű működést fejtett ki a páholy, amely tevékenysége főleg kulturális és szociális intézmények támogatásában állott. A művészek támogatására alkalmi kiállításokat rendeztek, amelyeket társas összejövetelekkel is egybekötöttek. A páholynek sikerült megalakítania a zsidó tanítók és hitközségi alkalmazottak nyugdíjgyűjtését, patronizálja az iparos tanoncotthont és résztvesz mindama karitatív munkákban, amelyeket a többi csehszlovákiai páholyokkal közös adottságai determinálnak.

A tv-ek kölcsönös segítésének ügye az *é. Humanitas* is foglalkoztatja.

Figyelemre méltó tradíció a páholyban, hogy az exelnökök az új vezetőségeknek mindig segítségére vannak. Tanulmányozás tárgyát képezi a tagoknak a páholy kebelén belüli kisebb csoportokra osztása is a munka intenziválása céljából.

*

A csehszlovákiai szemle legutóbbi számában G. Flusser tv. az ifjúsági kérdéssel foglalkozik és kifejti a tervszerűtlen átrétegezés veszélyeit, amelyek a teljes átalakulással járhatnak. Szerinte az átrétegezés egyoldalú hangoztatása helyett hozzá kellene segitenünk ifjúságunkat, hogy tökéletessé tegye magát a tradicionálisan zsidó foglalkozásokban és versenygyőztes lehessen a megélhetésért folytatott tisztességes küzdelemben. Főkérdésnek a nyelvismeretet, az ország nyelvének (Flusser tv. Csehszlovákiáról ír, de ez nálunk is áll) és egy világnyelvnek az ismeretét tartja. Egy világnyelv ismertetése annál is szükségesebb, hogy a zsidóság is megszervezhesse diákcseve akcióját.

AUSZTRIA

Az ausztriai nagypáholy szemléjének legutóbbi száma a mi MK-ünk szemléjéről is megemlékezik, tájékoztató ismertetést adva annak tartalmáról. A szemle egyébként nagy részében Maimonidesz emlékének és helyi vonatkozású témáknak van szentelve.

NÉMETORSZAG

A németországi nagypáholy „generálkomité”-ja (szanhedrin) a közelmúltban plenáris ülést tartott, amelynek egyik legfőbb napirendi pontja annak a megállapítása volt, hogy milyen álláspontot kell elfog-

lalnuk a németországi BB-páholyoknak azokkal a most keletkezett egyesületekkel kapcsolatosan, amelyek a zsidó kulturértékek terjesztését tűzték ki céljukul. Az ülés olyan értelmű határozatot hozott, hogy a páholyoknak nem alkalomszerűen, hanem minden ülésükben kell foglalkozniuk a zsidó szellemi élet fejlesztésével és a zsidóság általános szempontjainak szem előtt tartásával kell együttműködniök befolyásuk biztosítása mellett az említett egyesületekkel is. Az ülés részletesen megvitatta a németországi BB-páholyok speciális problémáit is, így különösen az utánpótlás kérdését, amelyet főleg az ifjúság kivándorlása nehezített meg nagy mértékben. A nagypáholy vezetősége nagy hangsúllyal mutatott rá a németországi zsidóság méltó és fegyelmezett magatartásának szükségességére.

PALESZTINA

A palesztinai páholyok ez év tavaszán tartott konferenciáján az újonnan bevándorolt németországi tv-ek is nagy számban vettek részt. A konferencia főanyagát a Tiberias-környéki árvizkárosultak segélyezése, a jeruzsálemi bevándorlási otthon ügye és a németországi tv-eknek a palesztinai viszonyokhoz való alkalmaztatása képezte.

A marienbadi tv.-ek nyaraltatási akciója

A marienbadi tv-ek közlik velünk, hogy az előző évekhez hasonlóan ezidén is megrendezik üdülési akciójukat.

Vagyontalan nővérek és tv-ek díjtalanul kaphatnak lakást és orvosi kezelést, ezenkívül kedvezményben részesülnek a kurtaxa és a fürdővétel tekintetében. Ezen utóbbi kedvezmények felett a fürdőigazgatóság dönt, ami vagyontalansági bizonyítvány, vagy adóhivatali igazolás alapján történik.

A marienbadi tv-ek természetesen eltekintenek ezektől az okmányoktól abban a meggyőződésben, hogy csak oly nővérek és tv-ek igényelnek kedvezményeket, akik csak ezekkel a megkönnyítésekkel juthatnak hozzá a marienbadi kurához. Az akció részint május 1-től 31-ig terjedő időben, részint pedig szeptember 1-től 30-ig terjedő időben bonyolítottatik le. Csehszlovákia, Németország, Ausztria, Lengyelország és Románia részére 10—10 nővér és tv. számára tartanak fenn helyet. Az akciót Max Stingel tv. vezető (Marienbad, Hotel „Leipzig“). Megkereséseket MK-ünk irodája közvetít.